

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Lasten rajattomuus varhaiskasvatuksen haasteena

Sjögren, Suvi
&
Westerberg, Anni

2017 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lasten rajattomuus varhaiskasvatuksen haasteena

Suvi Sjögren
Anni Westerberg
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2017

Suvi Sjögren
Anni Westerberg

Lasten rajattomuus varhaiskasvatuksen haasteena

Vuosi 2017 Sivumäärä 65

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä kahden Espoon kaupungin päiväkodin kanssa syksyllä 2016. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada selville työntekijöiden ajatuksia siitä, kuinka huoltajien kanssa olisi helpompi keskustella rajojen asettamisen tärkeydestä. Tavoitteena oli myös saada selville keinoja, kuinka työntekijät asettavat rajoja lapsille sekä mitkä keinot on todettu toimiviksi ja minkälaiset keinot eivät tuota tulosta. Tutkimuksen vastauksista oli tarkoitus saada apukeinoja rajojen asettamiseksi. Omaan ammatilliseen kehittymiseen liittyvä ensisijainen tavoite oli ymmärtää, mikä merkitys rajojen asettamisella on lapsen kehityksen ja tulevaisuuden näkökulmasta.

Opinnäytetyön tietoperusta muodostui opinnäytetyön aiheen ympärille. Työssä on käsitelty varhaiskasvatusta lapsen kasvun ja kehityksen tukena, rajojen asettamista lapsille, kasvatuksen tyylisuuntia, lapsen kiintymyssuhteita ja lapsen aggressiivisuutta.

Opinnäytetyön tutkimus oli kvalitatiivinen kyselytutkimus, johon vastasivat yhteistyöpäiväkoti-lastentarhanopettajat, lastenhoitajat ja avustajat. Tutkimus toteutettiin avoimella kyseilylomakkeella, jossa oli myös muutama suljettu kysymys. Vastauksia saatiin yhteensä 20 kappaletta. Vastauksille tehtiin osittainen sisällönanalyysi. Tutkimus koostui kahdesta isommasta aihepiiristä, jotka olivat lapsen rajattomuus ja kasvatuskumppanuus rajattomuuden näkökulmasta. Tutkimustuloksista ja omien ajatustemme pohjalta tietoperustaan pohjautuen muodostettiin keinoja, joilla lasten rajattomuuteen voitaisiin mahdollisesti puuttua.

Tuloksista selvisi, että lasten rajattomuus johtuu useimmiten vanhempien haluttomuudesta tai uskalluksen puutteesta asettaa lapsille rajoja. Lastentarhanopettajat, lastenhoitajat ja avustajat kokivat, että lasten rajattomuus on lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana. Rajat voivat vaihdella paljon aikuisten kesken, jolloin lapsi hämmentyy eikä tiedä, mitä rajoja tulisi noudattaa. Yhtenäisiä kasvatulinjoja ja avointa keskustelua huoltajien ja työntekijöiden kesken pidettiin oleellisina rajojen asettamisessa. Vanhempia kannustetaan johdonmukaiseen kasvatukseen, jotta lapset ymmärtäisivät heille asetetut rajat.

Jatkossa voisi selvittää, onko tutkimustuloksista saatuja keinoja hyödynnetty eri varhaiskasvatuksen ympäristöissä ja kokevatko työntekijät, että näistä keinoista on ollut hyötyä rajoittomien lasten kanssa toimimisessa. Jatkossa voisi myös tutkia, onko tutkimuksesta ilmenneitä tukitarpeita huomioitu organisaatioissa ja ovatko työntekijät tyytyväisiä saamaansa tukeen.

Asiasanat: rajattomuus, kasvatuskumppanuus, varhaiskasvatus, kvalitatiivinen tutkimus

Suvi Sjögren
Anni Westerberg

Children without boundaries as a challenge for early childhood education

Year	2017	Pages	65
------	------	-------	----

This thesis was carried out in collaboration with two day care centres in the city of Espoo in the fall 2016. The purpose of this thesis was to survey the opinions and visions of pedagogical professionals concerning children without boundaries. The aim of the study was to find out how it could be easier for the pedagogical professionals to discuss the importance of the boundaries for the child with the parents. The goal was also to find out which methods are working for the children without boundaries and which methods do not improve the behaviour of a child. The main professional aim was to understand how important boundaries are for the child's development and future.

The theoretical part consisted of early childhood education and how it supports a child's growth and development, the significance of boundaries for a child, educational partnership, different styles to raise a child, attachment and the aggressiveness of a child.

This thesis was a qualitative study and it was conducted by an open questionnaire with a few closed questions distributed to the two day care centres in the city of Espoo. 20 questionnaires were returned and partial content analysis was performed on all the answers. The survey consisted of two different topics which were children without boundaries and educational partnership from the point of view of boundlessness.

The findings of this study showed that the boundlessness of a child was in many cases the result of parents not willing to set boundaries for their child. Pedagogical professionals experienced that the boundlessness of children has increased in the past five years. The boundaries may vary a lot between the adults which confuses a child who does not know what boundaries should be followed. Uniformed styles of raising the child and open discussion between the parents and the pedagogical professionals were considered essential when setting the boundaries. The parents were encouraged to consistent upbringing because it helps children to understand the boundaries.

In the future it would be interesting to examine if the methods for boundlessness have been used in early childhood education and if pedagogical professionals feel that these methods have been useful when working with children without boundaries. Also it could be examined whether the forms of support that emerged in this study have been taken into account in the organization and if the pedagogical professionals are satisfied with the support.

Keywords: boundlessness, educational partnership, early childhood education, qualitative study

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
3	Varhaiskasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukena	8
	3.1 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	10
	3.2 Huolen puheeksiottamisen menetelmä	13
4	Rajojen asettaminen lapselle	14
	4.1 Rajojen ja sääntöjen merkitys lapselle	15
	4.2 Lapsen itsenäisyys	17
	4.3 Syitä, miksi rajoja ei aseteta lapselle	18
5	Kasvatuksen tyylisuunnat	19
6	Lapsen kiintymyssuhde	21
	6.1 Kiintymyssuhdeteoria	22
	6.2 Kiintymyssuhteiden jaottelu	22
	6.2.1 Turvallinen kiintymyssuhde	22
	6.2.2 Turvaton kiintymyssuhde	23
7	Aggressio ja aggressiivisuus	24
	7.1 Lasten aggressiivisuus	25
	7.2 Lasten levottomuus	26
8	Tutkimuksen toteuttaminen	28
	8.1 Case: Kartanonpuiston päiväkotiki ja Kepelin päiväkotiki	30
	8.2 Metodologia	30
9	Tulokset ja tulosten analysointi	32
	9.1 Vastaajien taustatiedot	32
	9.2 Lapsen rajattomuus	33
	9.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö rajattomuuden näkökulmasta	39
	9.4 Tulosten yhteenveto	45
10	Reliabiliteetti ja validiteetti	47
11	Pohdinta	50
	11.1 Keinoja lasten rajattomuuteen puuttumiseen	52
	11.2 Tavoitteiden toteutuminen	55
	Lähteet	56
	Kuviot	59
	Taulukot	60
	Liitteet	61

1 Johdanto

Vuonna 1991 Suomi vahvisti YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, jonka mukaan lapsella on oikeus kertoa mielipiteensä ja lapsen ajatukset on otettava huomioon. Lapset ovat yhtäläisiä aikuisten kanssa tasavertaisia yhteiskunnan jäseniä. Entisaikaan lasten kasvatusta on koettu eri tavalla kuin tänä päivänä, sillä nykyään kasvatukseen ja lapsuuteen kuuluu myös olemista osana yhteiskuntaa, kulttuuria, kulutusta ja tavaramarkkinointia, joka saattaa hämmäntää niin aikuisia kuin lapsiakin. Ennen lapset ymmärsivät, että aikuisen sääntöjen mukaan tulee toimia, mutta nykypäivänä usein lapsen elämästä saattaa puuttua se kontrolloiva taho, joka ohjaa lasta oikeaan suuntaan. Ei ole kyse siitä, etteivätkö aikuiset välittäisi lapsistaan, vaan pikemminkin siitä, että vanhempien suhtautuminen lapsiin on muuttunut. Nykypäivänä on saatavilla runsaasti tietoa lapsen kehityksestä ja sitä myötä myös lapsen haavoittuvuudesta, joka saattaa johtaa aikuisen epävarmuuteen kasvatuskäytännöistä. (Flinkman 2004.) Aikuiset saattavat tuntea huolta ja hämmennystä siitä, kuinka lapsia tulisi kasvattaa ja mitä lapsuuteen tulisi kuulua (May 2011, 1). On hyvä asia, että vanhempien tietoisuus lapsen kasvusta ja kehityksestä on lisääntynyt, mutta ääriarjoille mentäessä tämä tietoisuus voi johtaa hemmotteluun tai ylihuolehtimiseen, joka ei ole hyväksi lapselle. Ongelmaksi on muodostunut se, että kaikki saatavilla oleva tieto voi olla niin ristiriitaista, että se hämmäntää vanhempia. (Flinkman 2004.)

Kuten edellä on todettu, maailma on muuttunut entisaikoihin verrattuna ja sitä myötä myös lasten kasvatusta on kokenut muutoksia. Näiden muutosten myötä varhaiskasvatusta ammattilaiset ja lasten huoltajat kokevat uudenlaisia haasteita kasvatuksessa. Halusimme toteuttaa sellaisen opinnäytetyön, josta voisi olla apua lasten kasvatusta haasteiden kanssa työskenteleville varhaiskasvatusta ammattilaisille ja huoltajille.

Toteutimme kvalitatiivisen eli laadullisen kyselytutkimuksen kahden päiväkodin lastentarhanopettajille, lastenhoitajille ja avustajille. Tutkimuksessa selvitettiin lasten rajattomuuteen liittyviä syitä ja kuinka rajattomuuteen voitaisiin puuttua. Tutkimuksessa selvitettiin myös huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä rajattomuuden näkökulmasta. Näistä tuloksista ja omien ajatustemme pohjalta tietoperustaan pohjautuen kokosimme keinoja, joilla lasten rajattomuuteen voisi mahdollisesti puuttua.

Tietoperusta määräytyi opinnäytetyön tutkimuksen mukaan. Varhaiskasvatusta vaikutukset liittyvät vahvasti lasten rajattomuuden ymmärtämiseen, sillä varhaislapsuus on hyvin merkityksellistä aikaa lapsen elämänlaadun ja kehityksen kannalta. Varhaiskasvatusta tukee muun muassa lasten elämänlaatua, vertaissuhteiden syntymistä ja uusien asioiden oppimista. Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä voidaan vaikuttaa rajattomuuden ilmenemiseen ja huo-

len puheeksiottamisen menetelmällä rajattomuuteen puuttumiseen. Opinnäytetyössä on tärkeää kertoa lukijalle, mitä lasten rajattomuudella työssämme tarkoitetaan ja minkälainen merkitys rajojen asettamisella on lapselle. Kasvatuksen tyylisuunnat kertovat tarkemmin aikuisten kasvatustavoista ja niiden vaikutuksista lasten rajattomuuteen. Opinnäytetyön edessä huomasimme, että lapsen kiintymyssuhteet linkittyvät myös vahvasti rajattomuuteen. Olimme molemmat myös hyvin kiinnostuneita lasten aggressiivisesta käytöksestä ja sen syistä. Lasten aggressiivisuus ja levottomuus voivat näyttäytyä lasten rajattomuuden oireina.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Lähdimme pohtimaan opinnäytetyömme aihetta siitä näkökulmasta, että opinnäytetyöllä olisi vaikutusta omaan ammatilliseen kehittymiseemme sekä yhteistyöpäiväkodeille. Halusimme päästä vaikuttamaan omaa ja päiväkodin työntekijöiden mieltä askarruttavaan ongelmakohtaan. Sisällytämme sosionomin tutkintoon lastentarhanopettajan kelpoisuuden, jonka vuoksi suoritimme molemmat toisen työharjoittelun keväällä 2016 päiväkodeissa ja tarkkailimme harjoittelussa sellaisia kasvatustyön ongelma-kohtia, joihin olisi hyvä perehtyä lisää ja joihin työntekijät tarvitsisivat kipeästi apua. Keskustelimme päiväkotien työntekijöiden kanssa ongelmallisista asioista varhaiskasvatuksessa ja olimme molemmat erityisen kiinnostuneita lasten häiriökäyttäytymisen syistä. Ilmeni, että monen työntekijän mielestä vanhemmat eivät aseta riittävästi rajoja lapsilleen. Rajojen asettamisen puutteesta johtuen erilaiset häiriökäyttäytymisen mallit pääsevät nykypäivänä yhä enemmän esille niin kotioiloissa kuin päivähoitossakin.

Työharjoitteluidemme päätyttyä aloimme tarkemmin suunnitella opinnäytetyötämme ja rajasimme aiheemme lasten rajattomuuteen. Pyysimme yhteistyökumppaneiksemme kaksi Espoon kaupungin päiväkotia, jotka osoittivat myös kiinnostuksensa lasten rajattomuuden tutkimista kohtaan. Yhteistyön alkuvaiheessa keskustelimme yhteistyöpäiväkotien johtajien kanssa siitä, mihin asioihin rajattomuuteen liittyen halutaan saada lisää tietoa sekä, miten tutkimus toteutetaan. Johtajat ilmaisivat rajattomuuden olevan ajankohtainen ja tärkeä aihe, josta he mielellään toivoisivat lapsiryhmissä työskentelevien varhaiskasvattajien näkemyksiä. Johtajat ehdottivat, että tutkimuksessa voitaisiin selvittää, kokevatko työntekijät lasten rajattomuuden lisääntyneen ja tarvitsisivatko he tukea aiheeseen liittyen. He toivoivat myös, että työntekijöitä pyydetäisiin kertomaan, millaisia keinoja kasvattajat hyödyntävät rajattomien lasten kanssa ja vaikuttaako lapsen rajattomuus yhteistyöhön huoltajien kanssa.

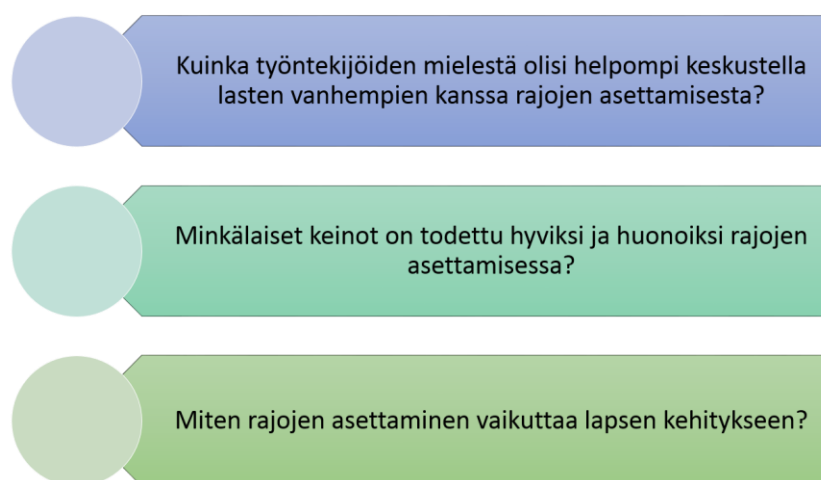
Näiden toiveiden pohjalta muodostimme tutkimusongelmiksi lasten rajattomuuden seuraukset lasten kehityksen kannalta sekä rajattomuudesta johtuvat haasteet varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Tarkemmin aiheena oli selvittää, mitä rajojen asettamisen puutteesta seuraa lapselle ja miten rajattomuuteen tulisi puuttua. Halusimme saada selville, minkälaista

tukea päiväkodin työntekijät tarvitsisivat työssään, huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön toteutumisessa ja rajojen asettamisessa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli (1) saada selville työntekijöiden ajatuksia ja mielipiteitä siitä, kuinka lasten vanhempien kanssa olisi helpompi keskustella rajojen asettamisen tärkeydestä. Tehtävänä oli samalla (2) saada selville konkreettisia keinoja, kuinka työntekijät asettavat rajoja lapsille sekä mitkä keinot on todettu toimiviksi ja minkälaiset keinot eivät tuota toivottua tulosta. Tutkimuksen vastauksista oli tarkoitus saada ajatuksia ja ideoita rajojen asettamiseksi.

Tutkimustulosten myötä työyhteisöt saivat paremman käsityksen siitä, miten työkaverit näkevät rajattomuuden ja voisivat yhdessä miettiä yhtenäisiä käyttöönotettavia keinoja rajattomuuden vähentämiseksi. Tulosten pohjalta myös johtajat saivat käsityksen siitä, missä asioissa kasvattajat kaipaavat organisaation tukea.

Omaan ammatilliseen kehittymiseen liittyvä ensisijainen tavoite oli ymmärtää, mikä merkitys rajojen asettamisella on lapsen kehityksen ja tulevaisuuden näkökulmasta. Kuviossa 1 on esitetty opinnäytetyön tavoitteet.

Kuvio 1: Opinnäytetyön tavoitteet

3 Varhaiskasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukena

”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka” (Varhaiskasvatuslaki 1973/36). Jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, jonka tarkoituksena on edistää yksilöllisesti lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä

sekä taata lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi yhteistyössä lapsen vanhemman kanssa. Tavoitteena on myös muun muassa turvata lapselle mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet, tukea lapsen oppimista ja leikkiä, tunnistaa jokaisen lapsen yksilöllisen tuen tarve, osallistaa lasta sekä varmistaa turvallinen varhaiskasvatusympäristö. (Varhaiskasvatuslaki 1973/36.) Lapset oppivat parhaiten, kun heille annetaan sopivasti vastuuta ja mahdollisuus kokeilla erilaisia asioita. On myös tärkeää, että lapset saavat tehdä omia päätöksiä, virheitä ja valintoja. (Bruce 2011, 23.)

Jokaiselle lapselle on päiväkodissa tai perhepäivähoidossa tehtävä henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka pitää sisällään lapsen kasvatuksen, hoidon ja opetuksen toteuttamisen suunnitelmat. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteita, jotka ovat tärkeitä lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. Suunnitelmassa tulee myös ilmetä lapsen tarvitsemat tukitoimet. Varhaiskasvatuksen ammattilainen ja lapsen vanhemmat tai muut huoltajat laativat varhaiskasvatussuunnitelman yhdessä, mutta suunnitelman laatimiseen voi osallistua tarpeen mukaan myös lapsen kasvua ja kehitystä tukevia viranomaisia tai asiantuntijoita. (Varhaiskasvatuslaki 1973/36.)

Varhaislapsuuden olosuhteet muokkaavat lapsen elämää suuresti (Penn 2008, 132). Ihmisen ensimmäisten ikävuosien aikana hän oppii ja kehittyy erityisen nopeatempoisesti. On osoitettu, että olennaiset kehitykselliset muutokset tapahtuvat lapsessa 7 ikävuoteen mennessä. Tämän vuoksi varhaislapsuus on hyvin merkityksellistä aikaa lapsen elämänlaadun ja tulevan kehityksen kannalta. Varhaiskasvatus tukee lasten elämänlaatua, vertaissuhteiden syntymistä ja uusien asioiden oppimista. On todettu, että lapset, jotka saavat laadukasta varhaiskasvatusta, ovat itsenäisempiä ja mukautuvampia. Lapsi kykenee myös keskittymään paremmin ja omaa hyvät yhteistyötaidot. Laadukasta varhaiskasvatusta saaneet lapset suhtautuvat oppimiseen positiivisemmin kuin lapset, jotka eivät ole osallistuneet varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2016a.) Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on vaikutusta lasten hyvinvointi- ja terveyseroihin, sillä varhaiskasvatuksella tuetaan lapsen motorisia, emotionaalisia, sosiaalisia, kielellisiä ja kognitiivisia valmiuksia. On todettu, että kehnoa hoitoa saavan lapsen kortisolitaso pysyy päivän aikana korkealla ja tällä on vaikutusta lapsen lisääntyneeseen aggressiivisuuteen ja ahdistuneisuuteen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry 2014.)

Varhaiskasvatus tukee lapsen oppimisvalmiuksia ja ehkäisee syrjäytymistä sekä auttaa maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa. On todettu, että laadukas varhaiskasvatus voi pienentää henkilön koulunkäynnin keskeyttämisriskiä. OECD:n Pisa-tutkimuksissa on ilmennyt, että lapsen pidempiaikaisella varhaiskasvatukseen osallistumisella on näkyvää vaikutusta 15-vuotiaiden oppimistuloksiin. Varhaiskasvatuksella on sellaisia vaikutuksia, joita ei pysty saamaan enää myöhemmin toteutettavilla toimenpiteillä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry 2014.) Näin ollen varhaislapsuudessa saadulla hoidolla ja opetuksella on iso merkitys henkilön

koko eliniän kestäväälle oppimiselle (Laadukas varhaiskasvatus 2013). Varhaiskasvatus vaikuttaa lapsen tulevaisuuteen, sillä laadukkaalla varhaiskasvatuksella on merkitystä henkilön menestykseen opinpolulla ja työelämässä (Opetushallitus 2016a). Varhaiskasvatuksella on vaikutusta myös ihmisen yhteiskuntaan integroitumiselle ja henkilökohtaiselle kehitykselle sekä myös mahdollisesti työllistettävyydelle. (Laadukas varhaiskasvatus 2013.)

Ennen päivähoitoon siirtymistä lapset ehtivät saada paljon kokemuksia muun muassa vanhemman ja lapsen välisistä kiintymys- ja vuorovaikutussuhteista. Nämä kokemukset vaikuttavat siihen, kuinka lapsi kokee hoidossa olemisen. Varhaiskasvattajan tulee ymmärtää, minkälainen merkitys lapsuudella on ihmisen kehityksen ja oppimisen kannalta. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tärkeänä tehtävänä on luottamuksellisen suhteen luominen lapseen. (Opetushallitus 2016b.) Varhaiskasvattajien, vanhempien ja lasten välinen vuorovaikutus on avainasemassa toimivan ja laadukkaan varhaiskasvatuksen takaamiseksi. Lapset luottavat saavansa aikuiselta emotionaalista tukea, turvaa, käytännön apua, kognitiivisia haasteita ja ohjausta. Aikuiset ohjaavat lapsen elämää monin eri tavoin ja he ovat vastuussa siitä, että lapselle opetetaan mitä saa tehdä ja mikä taas ei ole hyväksyttävää. (Kernan & Singer 2011, 3-4.) Lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa se, kuinka toimivaa on lapsen, vanhempien ja päiväkodin välinen yhteistyö eli kasvatuskumppanuus (Kernan & Singer 2011, 2).

3.1 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 termi ”kasvatuskumppanuus” vaihtuu käsitteeksi ”huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö”. Sisällöltään eri käsitteet vastaavat toisiaan, sillä molemmissa korostetaan päivähoiton työntekijöiden ja lasten huoltajien luottamuksellisen suhteen merkitystä, tasa-arvoisuutta ja molemminpuolista kunnioitusta. Uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nostetaan esille päivähoiton työntekijöiden ja lasten huoltajien yhteistyön merkitystä erityisesti erilaisissa siirtymävaiheissa, kuten lapsen päivähoiton alkaessa, lapsen siirtyessä toiseen ryhmään tai päiväkotiin ja lapsen aloittaessa esiopetuksen. (Opetushallitus 2016b; Stakes 2005, 31.) Opinnäytetyön tietoperustaa kirjoittaessa yhteistyöstä käytettiin nimitystä kasvatuskumppanuus. Tämän vuoksi tietoperustassa käsitellään aihetta vanhalla nimityksellä, mutta otsikkoon päivitimme vuonna 2017 käyttöön otettavan käsitteen.

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan päivähoiton ammattilaisten ja lasten vanhempien välistä yhteistyötä (Kaskela & Kekkonen 2006, 11). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan kasvatuskumppanuus on ”vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa”. Kasvatuskumppanuus vaatii päivähoiton ammattilaisten ja vanhempien molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta sekä tasavertaisuutta. Lapsen kasvatusvastuu ja -oikeus on ensisijaisesti hänen

vanhemmillaan, mutta kasvatuskumppanuudessa vanhempien työn tueksi saadaan päivähoiton henkilöstön ammatillinen tieto ja osaaminen. (Stakes 2005, 31.) Kun vanhempien tuntemus lapsestaan ja päivähoiton työntekijöiden asiantuntijuus yhdistyvät kasvatuskumppanuudessa, saadaan muodostettua kuva niistä tarpeista, joita lapsi tarvitsee hyvinvointinsa saavuttamiseksi (Kekkonen 2012, 42). Kasvatuskumppanuuden avulla voidaan jo varhain tunnistaa lapsen mahdollinen tuen tarve joko kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella ja rakennettua toimiva yhteistyö päivähoiton työntekijöiden ja vanhempien välille lapsen tukemiseksi. (Stakes 2005, 32.)

Päivähoiton työntekijät ovat vastuussa kasvatuskumppanuuden syntymisestä ja toteutumisesta. Vanhempien ja henkilöstön välistä vuorovaikutusta ohjaavat neljä periaatetta: kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kuulemisessa molemmat osapuolet sitoutuvat olemaan läsnä vuorovaikutustilanteissa sekä osoittavat empatiaa ja ymmärrystä toisen kertomaa asiaa kohtaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.) Vanhempien ja lasten kuulemiselle ovat hyviä hetkiä lapsen tuonti- ja hakutilanteet. Jokaisena lapsen hoitopäivänä on mahdollista antaa lyhyt aika toisen kuulemiselle. (Kaskela & Kronqvist 2007, 23.) Kuunteleminen vaatii toimiakseen turvallisen ilmapiirin, jossa uskalletaan näyttää erilaisia tunteita. Keskusteluilmapiiriin on oltava sellainen, että vaikeistakin asioista pystytään keskustelemaan ilman puolustuskannalle asettumista. Kuulevassa suhteessa molemmat osapuolet osoittavat toisilleen kuuntelevansa ilmeiden, eleiden tai lyhyiden kommenttien avulla. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.)

Kunnioittavan kasvatuskumppanuussuhteen pohjana on kuuntelemisen taito. Kunnioittavan suhteen toteutuminen vaatii molemminpuolista rehellisyyttä ja avoimuutta, joten vanhempien ja kasvattajien välisen suhteen on oltava ilmapiiriltään myönteinen. Kunnioituksen myötä uskalletaan kertoa asioita vääristelemättä tai peittelemättä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

Luottamuksellinen kasvatuskumppanuus tarvitsee perustakseen kuulemisen ja kunnioituksen periaatteet. Luottamuksen syntyminen vaatii aikaa ja vuorovaikutustilanteita. Vanhempien luottamus kasvattajaa kohtaan syntyy usein silloin, kun vanhempi havaitsee työntekijän välittävän ja huolehtivan lapsestaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36-37.) Vanhempien luottamusta lisää erityisesti tieto siitä, miten työntekijä on nähnyt heidän lapsensa hoitopäivän aikana (Kaskela & Kronqvist 2007, 23). Luottamus lisääntyy myös tilanteissa, joissa vanhemman näkemys huomioidaan lapsen hoitoa, kasvatusta ja opetusta koskevissa asioissa. Vanhempien tietäessä, että heidän toiveillaan ja kasvatusnäkemyksillä on merkitystä, he voivat luottaa lapsen kasvun ja kehityksen olevan heidän toiveidensa mukaista. Päivittäiset lapsen tulo- ja hakutilanteet ovat hetkiä, jolloin kasvattajat ja vanhemmat pääsevät olemaan vuorovaikutuksessa

ja keskustella luottamuksellisesti lapsesta. Toimivassa päivähoitosuhteessa lapsi saa kasvattajia ja vanhemmat kasvatuskumppaneita, jotka kohtaavat heidät aidosti ja myötätuntoisesti. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36-37.)

Dialogisuuden toteutumiseksi tarvitaan kuulemista. Dialogisessa keskustelussa niin päivähoiton työntekijät kuin vanhemmatkin voivat tuoda avoimesti esille mielipiteensä eikä kummankaan osapuolen näkemyksiä arvioida toisen mielipiteitä arvokkaammiksi. Dialogissa uskalletaan olla asioista eri mieltä ja rehellisiä, koska dialogin tarkoituksena on tuottaa erilaisia ajatuksia. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.) Dialogisuus on erityistä yhteyttä, jossa ei asetuta eri puolille. Dialogi on kykyä ajatella, keskustella ja toimia yhdessä. (Kekkonen 2012, 54.) Vasta ajatusten vaihdon ja keskustelujen jälkeen asiaan pyritään löytämään lopputulos. Jotta dialoginen kasvatuskumppanuus voisi toteutua, on päivähoiton työntekijän osattava pitää erillään oma elämäntarinansa asiakkaiden elämäntarinoista varsinkin emotionaalisesti. Tilanteissa, joissa asiakkaiden tarinat poikkeavat suuresti työntekijän arvoista ja asenteista, työntekijän on kyettävä muodostamaan kuuleva kasvatuskumppanuussuhde. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

Vanhemmat toivovat usein tietoa siitä, mikä on hyvä tapa hoitaa ja kasvattaa lasta sekä mitkä asiat lapsen kehityksessä ovat tavallisia ja mihin tulisi puuttua. Vanhemmille voi olla haastavaa asettaa lapselle rajoja, koska eivät tiedä millaiset rajat soveltuvat sen hetkiseen lapsen kehitysvaiheeseen. Vanhemmat pohtivat usein käyttämiään kasvatustapoja sekä lasten kanssa ristiriitoja aiheuttavia tilanteita. (Kaskela & Kekkonen 2006, 15.) Kasvatuskumppanuuden ollessa tiivistä ja kuulemiseen, kunnioitukseen, luottamukseen ja dialogiin pohjautuvaa, molemmat osapuolet uskaltavat jakaa arkisia kasvatukseen liittyviä huolia. Kasvatuskumppanuudessa hyväksytään eriävät mielipiteet ja niitä pohditaan yhdessä rakentavassa ilmapiirissä. Kasvatuskumppanuuden tarkoituksena on saada näkyville, miten lapsen hoito- ja kasvatustavat ovat moniulotteisia, jonka vuoksi niistä keskusteleminen ja yhteisen tavan löytäminen on lapsen kannalta tärkeää. (Kaskela & Kekkonen 2006, 14.)

Tavoitteena on, että kasvatuskumppanuutta on jo lapsen päivähoitopaikan varmistuttua aloitettu kehittämään, jotta vanhemmilla ja päivähoiton henkilöstöllä on riittävä luottamus ottaa puheeksi myös hankalaksi koettuja asioita (Kaskela & Kekkonen 2006, 21). Toisinaan päiväkodin henkilöstön ja vanhempien välinen yhteistyö voi muuttua toimimattomaksi. Syinä ovat useimmiten eriävät mielipiteet lapsen hoidosta ja kasvatuksesta, jolloin ei päästä yhteisymmärrykseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 12.) Tällaisessa tilanteessa päivähoiton henkilöstön on pidettävä mielessä, että vanhemmille vanhemmuuteen ja perhe-elämään liittyvät asiat ovat henkilökohtaisia ja niistä keskusteltaessa on oltava hienotunteinen. Vanhemmat tietävät kuitenkin parhaiten oman elämänsä ihmissuhteisiin kuuluvista asioista, joten päiväkodin henkilöstön ei tule näihin asioihin liikaa puuttua. (Iso-Kuusela 2008.) Toimimattoman yhteistyön

seurauksena kasvatuskumppanuutta täytyy vähitellen rakentaa uudelleen kerryttämällä vanhempien luottamusta päivähoidon henkilöstöä kohtaan olemalla avoin lapsen päivästä hoidon aikana ja antamalla vanhemmille tilaa kertoa omia ajatuksiaan, näkemyksiään ja toiveitaan lapsen kasvatusta koskien (Kaskela & Kekkonen 2006, 36). Myös ongelmatilanteiden kohdalla on vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välillä säilyttävä kasvatuskumppanuuden ilmapiiri (Stakes 2005, 32).

Huovisen (2014) tekemän tutkimuksen mukaan suurin haaste kasvatuskumppanuuden toteutamisessa on päivähoidon henkilöstön mielestä vanhempien sitoutuminen yhdessä asetettuun tavoitteeseen, jonka pyrkimyksenä on lapsen etu. Erityisesti rajattomien lasten kanssa yhteistyön merkitys korostuu. Suurin osa vanhemmista on valmiita ottamaan neuvoja vastaan kasvatukseen liittyen sekä vaihtamaan käyttäytymismallejaan. Vain harva vanhempi loukkaantuu, jos päivähoitossa tuodaan esille kotikasvatusta koskeva muutoksen tarve. Haastavien ja rajattomien lasten toimintaan puuttuminen ja sen muuttaminen on helpompaa ennen kouluikää, minkä vuoksi kasvatuskumppanuuden onnistuminen varhaislapsuudessa on erityisen tärkeää. Kasvatuskumppanuudessa on osattava kertoa niin positiivisista kuin negatiivisista lapseen liittyvistä asioista. Esimerkiksi rajojen asettamisen merkityksestä voidaan keskustella henkilökohtaisesti niin usein kuin tarve vaatii. Päivähoidon henkilöstön on hyvä kertoa konkreettisia ohjeita ja esimerkkejä, joita vanhemmat voivat hyödyntää. Huolen puheeksi ottaminen on iso osa ennaltaehkäisevää työtä. (Huovinen 2014, 29-31.)

3.2 Huolen puheeksiottamisen menetelmä

Huolen puheeksiottamisen menetelmä on dialoginen keskustelumenetelmä, jota voidaan käyttää keskustellessa lapsen kohdistuvasta huolesta tämän huoltajien kanssa. Olennaista on tuoda huoli esille toista kunnioittaen ja yhtäaikaaisesti tarjota tukea toiselle osapuolelle. Kunnioittavan vuorovaikutuksen tavoitteena on saada lapsen huoltajat ja päivähoidon työntekijät toimimaan yhdessä lapseen liittyvän huolen poistamiseksi. (Eriksson & Arnkil 2005, 12.) Huoli on hyvä ottaa esille heti sen ilmetessä, jotta yhteistyö pystytään aloittamaan nopeasti haasteen ilmetessä (THL 2014). Aluksi huolen puheeksiottamisen menetelmä voi tuntua lapsen huoltajista vieraalta ajatukselta. Menetelmä kuitenkin tarjoaa väylän keskustella avoimesti huolesta lasta kohtaan, jolloin toiminta huolen poistamiseksi ei perustu arvauksiin. (Eriksson & Arnkil 2005, 12.) Kun työntekijä ottaa ensikontaktin lapsen huoltajiin huolensa tiimoilta keskustellen ja omia ajatuksiaan ilmaisten, hän saa aikaiseksi dialogisen vuorovaikutusilmapiirin, jossa molemmat osapuolet uskaltavat kertoa ajatuksistaan. Kun työntekijä ottaa huolta aiheuttavan asian esille apua ja yhteistyötä pyytäen, hän ei osoita arvostelevansa lapsen huoltajia tai luettele, millaisia ongelmia lapsella hänen mielestään on. (THL 2014.)

Huolen puheeksiottamisen rinnalla voidaan käyttää lomaketta, jossa on kolme osaa. Lomakkeen tarkoituksena on olla työntekijän ennakkovalmistautumisen tukena. Lomakkeen ensimmäisessä osassa työntekijä voi selvittää huolta ennen puheeksiottotilannetta. Työntekijä voi pohtia kysymyksiä: Mistä olet huolissasi lapsen tilanteessa? Mitä tapahtuu, jos et ota huoltasi puheeksi? Kuinka suuri huolesi on? Työntekijä voi pohtia toisen osion kysymyksiä, kun hän on valmistautumassa tapaamaan lapsen vanhemmat. Työntekijä voi miettiä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Missä asioissa lapsen huoltajat kokevat saavansa sinulta tukea? Onko asioita, joissa he voivat kokea sinut uhkaavaksi? Miten otat huolesi ja yhteistyötoiveesi esille? Mitä sinä ja huoltajat voisitte tehdä tahoillanne ja/tai yhdessä lapsen tilanteen parantamiseksi? Kolmannen osion kysymykset on suunniteltu pohdittaviksi mahdollisimman pian huoltajien tapaamisen jälkeen. Näitä kysymyksiä ovat muun muassa: Miten toteutit puheeksiottamisen? Tapahtuiko niin kuin ennakoit vai jotakin muuta? Miltä toiminta lapsen tilanteen helpottamiseksi nyt näyttää? (Eriksson & Arnkil 2005, 12-13.)

4 Rajojen asettaminen lapselle

Vanhemmat käyttävät rajojen asettamista lasten hallintakeinona, jolla aikuiset voivat vaikuttaa lasten käyttäytymiseen. Rajoilla tarkoitetaan sääntöjen asettamista ja niistä kiinnipitämistä. Säännöillä luonnehditaan yhteiskunnan yleisiä normeja, jotka puolestaan säätelevät yhteiskunnan jäsenistön toimintaa suurimman osan hyväksymällä tavalla. Sääntöjen avulla lapsi tietää, kuinka tulee käyttäytyä ja mitä lapselta odotetaan erilaisissa tilanteissa. Rajojen tehtävänä on helpottaa lapsen ja aikuisen elämää eikä tehdä pelkästään negatiivisia rajoituksia. Rajat koskevat useimmiten perheen yhteiselämää, kuten määräaikoja sekä lapsen velvollisuuksia, kuten kotitehtävien tekemistä ja toisten lasten huomioon ottamista. (Flinkman 2004.)

Nykypäivänä törmää usein vanhempien ajatukseen, että lapsen rajattomuus voisi parhaimmillaan tuoda lapselle vapautta ja uusia mahdollisuuksia. Ajatellaan, että rajojen asettaminen voi ikään kuin kahlita lapsen kasvua. (Tamminen 2004, 98.) Puhutaan curling-vanhemmista, kun aikuinen pelkää lapsen kohtaavan pettymyksiä ja vanhemmat pyrkivät kaikin mahdollisin keinoin tasoittamaan lapsen elämää. Aikuinen haluaa lapsen olevan aina onnellinen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 66.) Monet vanhemmat saattavat ajatella, että olisi mukavaa olla lapsen paras ystävä. Lapsi kuitenkin tarvitsee aikuisen kontrollia, sillä osoittamalla rakkautta sekä rajoja lapsi oppii ymmärtämään, että aikuisen auktoriteetti on vain lapsen avuksi ja lapsi haluaa kunnioittaa aikuisen auktoriteettia niin kotona kuin koulussa sekä yhteiskunnassa. (Lee 2011, 149.) Kun lapselle ei aseteta rajoja, se voi pahimmillaan aiheuttaa pelkkää haittaa lapsen kasvun perustarpeille. Nimenomaan rajojen ja sääntöjen asettamisella luodaan lapselle mahdollisuus kasvun vapauteen, eikä rajojen puuttumisella. (Tamminen 2004, 98.)

Vaikka lapsi ilmaisisi halunsa olla perheen pomo, lapsi ei todellisuudessa tarkoita sitä (Sinkkonen 2008, 155). Rajojen asettamisesta ovat vastuussa lapsen elämään ja kasvatukseen kuuluvat aikuiset (Tamminen 2004, 95). Aikuinen haluaa suojella lasta ja antaa tilaa lapsen kasvulle asettamalla rajoja lapsen oman hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tämä kertoo vanhemman kiintymyksestä ja välittämisestä. (Aalberg & Siimes 2007, 128.) Useimmiten juuri vanhemmat ovat parhaita sääntöjen asettajia lapselleen. Lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta elämänsä ensimmäisistä itsenäiseen aikuisuuteen saakka. Rajojen avulla lapsi kykenee pikkuhiljaa sisäistämään itsensä hallintaa, omaa käyttäytymistään ja toimintaa. (Tamminen 2004, 95- 96.) Kun rajat ja säännöt ovat kohdallaan, luovat ne lapsen käytökselle hyvän perustan, jolta voi lähteä rakentamaan luonnetta, itseuria ja kypsyyttä (Lee 2011, 148). Pohjimmiltaan lapsi kokee rajat ja säännöt välittämisenä ja toisen ääripään eli rajojen puuttumisen, välinpitämättömyytenä (Tamminen 2004, 96).

4.1 Rajojen ja sääntöjen merkitys lapselle

Lasten ongelmakäyttäytymisen syyt eivät ole yksiselitteisiä, mutta useimmiten peräänkuulutetaan rajojen asettamisen merkitystä. Pelkästään rajoja asettamalla lapsi ei kasva sosiaalisesti kyvykkääksi henkilöksi, mutta rajoilla ja säännöillä on kuitenkin tärkeä merkitys lapsen kehityksen kannalta. Lapsi tarvitsee vuorovaikutuksellisia rajoja ja ohjeita sekä riippuvuutta vanhemmasta, jotta lapsen psyykinen kehitys olisi tasapainossa. Lapsella on tarve saada kokemus siitä, että vanhempi kykenee hallitsemaan lapsen elämää. Tällöin lapsen mahdollisuudet kyetä myöhemmin hallitsemaan omaa elämäänsä ja itsekontrollia kehittyvät. Kehityspsykologinen tieto tukee sitä, että lapsi tarvitsee tasapainoisen kasvun ja kehityksen tueksi vanhempia, joihin lapsi voi muodostaa turvallisen kiintymyssuhteen. Lapsi tarvitsee aikuista, joka huolehtii lapsen tarpeista ja tuo lapsen elämään järjestystä, toisin sanoen rakkautta ja rajoja. (Flinkman 2004.)

Monet asiantuntijat ovat todenneet, että rajojen asettamatta jättäminen usein näkyy lapsen aggressiivisuutena ja ongelmakäyttäytymisenä. Kun lapselle ei aseteta rajoja, ei lapsi ymmärrä, mitä häneltä odotetaan ja hämmennyksen takia lapsi voi reagoida aggressiivisesti. Lapsen itsehallinta ei ole kehittynyt, joka voi osaltaan johtaa narsismiin. Rajojen asettamisella on lapselle suuri vaikutus oikean ja väärän ymmärtämisessä. Ilman rajoja lapsi ei opi itsenäisesti kontrolloimaan käyttäytymistään. Lapsella voi ilmetä vaikeuksia kunnioittaa auktoriteetteja eikä lapsi kykene välittämään muiden hyvinvoinnista. Lapsen on vanhempana hankala ymmärtää rajojen ja sääntöjen merkitystä oman ja muiden hyvinvoinnin kannalta, mikäli hän ei ole jo lapsena oppinut ymmärtämään niiden merkitystä. (Flinkman 2004.)

Lapsi saattaa kokea ahdistuneisuutta ja levottomuutta, mikäli hän ei saa aikuiselta tarvitsemiin sääntöjä ja rajoja. Rajojen puutteella on vaikutusta myös lapsen keskittymiskykyyn ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Kun emotionaaliset ja sosiaaliset taidot eivät pääse kunnolla kehittymään, on näillä vaikutusta myös lapsen leikkitaitojen kehittymiseen. Lapsi haluaa keinnolla millä hyvänsä saada aikuisen huomion, jolloin lapsi saattaa tehdä tahallaan vääräksi tietämänsä asian, vaikka mahdollisesti tietääkin tulevansa rangaistuksi. Lapsi voi pyrkiä tällä tavoin ilmaisemaan tarpeensa rajoille. (Huovinen 2014.)

Rajojen puuttumisella ei ole vaikutusta pelkästään lapsen jaksamiseen, vaan myös vanhemman jaksamiseen. Aikuisen uupumus ja väsymys arjen hoitamiseen heijastuu vanhemman suhtautumistavassa lapseen, kuten ärtymisenä tai huutamisena. Väsymyksen myötä aikuinen ei välttämättä jaksu puuttua lapsen käytökseen, jolloin rajojen puutteesta johtuen lapsi ei opi kunnioittamaan vanhempansa. (Karttunen 2015.) Aikuisen on muistettava, että aikuinen ei välttämättä aina ole oikeassa ja itselleen saa olla armollinen myöntämällä omat erehdyksensä. Sekä lapset että aikuiset oppivat ja muuttuvat jatkuvasti. Aikuisen on tärkeää näyttää lapselle, että myös aikuiset tekevät virheitä. (Penn 2008, 140.)

Rajojen asettaminen luo turvaa lapselle. Useimmiten lastensuojelussa tai lasten mielenterveytyksessä on huomattavissa, kuinka lapsi tai nuori kokee turvakseen aikuisen, joka rajoittaa lasta kaikista eniten. (Tamminen 2004, 96.) Rajojen myötä lapsi oppii tunnistamaan omat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä lapsen itsetunto kasvaa (Flinkman 2004). Rutiinit ja säännöt tuovat lapsen elämään levollisuutta ja turvallisuudentunnetta. Aikuisen epä johdonmukaisuus taas saa lapsen hermostumaan. (Lee 2011, 54.) Jos vanhemmat eivät aseta lapselleen rajoja, lapsi lähtee itse etsimään rajoja tai muodostaa omat rajansa, jolloin lapsen kasvuprosessi kärsii (Aalberg & Siimes 2007, 128).

Rajat ja säännöt on asetettava lapsen iän ja ominaisuuksien sekä erilaisten tilanteiden ja vanhempien kasvatustavoitteiden näkökulmasta. Jotta rajat vievät lapsen kehitystä ja kasvua eteenpäin, on niiden sovittava yksilöllisesti ja tilannekohtaisesti lapselle. Aikuisella tulee olla johdonmukaista kärsivällisyyttä ja riittävästi aikaa lapselle. Mitä johdonmukaisempaa aikuisen toiminta on, sitä paremmin lapsi ymmärtää ja sisäistää aikuisen toimintamallin omaksi toiminnakseen. (Tamminen 2004, 96-97.)

Lapselle on tärkeää kertoa, mitä positiivista siitä seuraa, kun rajoja noudatetaan sekä mitä epämiellyttäviä seuraamuksia koituu, kun rajoja ei noudateta. Lapsi oppii nopeasti, että toisesta seuraa mukavia asioita ja toisesta epämieluisia asioita. (Lee 2011, 170.) Lapsille tulee opettaa syy-seuraussuhteita, kun sääntöjä rikotaan. Seuraamuksien tulee olla oikeudenmukainen sekä emotionaaliselta, sosiaaliselta ja psykologiselta merkitykseltään tekoon sopiva. (Tamminen 2004, 98-99.) Syy-seuraussuhteista muodostuu rangaistuksia, joilla tarkoitetaan

sitä, kun lapselle määrätään jokin kielteinen seuraamus. Rangaistus voi olla esimerkiksi sitä, että lapselta otetaan pois jokin mukava asia tai lapsi ei saa tänä iltana katsoa televisiota. (Lee 2011, 157.)

4.2 Lapsen itsenäisyys

Kun asetetaan rajoja, on myös pidettävä mielessä, että lapselle on iän ja kehityksen myötä annettava tilaa ja mahdollisuuksia hallita itse asioitaan. Mitä enemmän lapsi osaa, sitä tärkeämpää lapselle on, että aikuinen luottaa lapseen ja sen myötä uskaltaa siirtää kontrollia lisää lapselle itselleen. (Tamminen 2004, 97.) Kuitenkin liiallinen kontrollin antaminen lapselle alkaa stressata lasta, sillä lapsi on riippuvainen vanhemmistaan. Jos lapsi saa liikaa päätäntävaltaa liian aikaisin, tarkoittaa se samalla sitä, että vanhemmat huolehtivat lapsesta vähemmän. Lapsi voi käsittää tämän niin, että vanhemmat työntävät lasta irti vanhemmistaan, joka aiheuttaa lapsessa stressireaktion. (Tahkokallio 2003, 162-163.) Stressi voi ilmetä eri tavoin, esimerkiksi levottomuutena, joka on tyypillisin oire rajattomuuteen. Kun lapselle antaa liikaa itsenäisyyttä, kokee lapsi saavansa oikeuden tehdä väärin ja toimia paheellisesti, joka jatkossa aiheuttaa ylimääräisiä ongelmia. (Tahkokallio 2003, 180.) Lasten käytös on suoraa seurausta aikuisten opetuksista (Hougaard 2005, 45).

Samalla liiallisen itsenäisyyden antaminen saa lapsessa aikaan riittämättömyyden tunteen. Lapsi pyrkii olemaan omatoiminen ja reipas, mutta useimmiten lapsi vain näyttää siltä eikä asia todellisuudessa olekaan näin. Lapsi haluaa olla hyväksyty ja yrittää omatoimisuudellaan täyttää hyväksytyksi tulemisen ehdot. Lapsi pyrkii ripustautumaan vanhempiinsa keinolla millä hyvänsä. Kun lapsi yrittää täyttää hyväksytyksi tulemisen ehdot, lapsi samalla kyseenalaistaa oman riittäväytensä. Itsesyytöksiä riittämättömydestä kohtaavat useimmiten lapset, jotka saavat päättää asioistaan oman mielensä mukaan. (Tahkokallio 2003, 162-163.)

Jos lapselle annetaan liikaa vapautta, lapsi voi alkaa kuvittelemaan, että hänellä on oman elämänsä määräysvalta heti pienestä pitäen. Lapsella on toki oikeus määrätä tekemisistään kohtuuden rajoissa, mutta tämän tulee tapahtua aikuisten kanssa ja vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa. (Hougaard 2005, 36-37.) Lapsi ei myöskään kovinkaan varhain kykene tekemään sellaisia päätöksiä, jotka ovat lapsen halun vastaisia. Vaikkakin lapsen kanssa kannattaa keskustella rajoista ja perustella niitä, tulee aikuisen kuitenkin päättää joistakin rajoista yksin ilman neuvottelua asiasta lapsen kanssa. (Tahkokallio 2003, 178). Lapsen kanssa voidaan neuvotella asioista tiettyyn rajaan saakka, mutta loppupeleissä aikuinen on päätösvastuussa. Päättäminen on parhaimmillaan lämmintä ja perustelevaa komentelun sijaan, jolloin lapsi huomaa, että aikuinen haluaa lapsen parasta ja huolehtii lapsen tarpeista. (Tahkokallio 2003, 180.) Joissakin asioissa lapselta puuttuu päätöksentekoon vaadittavaa tietoa ja ymmärrystä,

jolloin aikuisen tulee pitää tiukasti kiinni rajoista. Esimerkiksi ajotielle ei voi juosta katso-matta tuleeko autoja ja nukkumaan on mentävä ajoissa, jotta lapsi ehtii nukkumaan riittä-västi. (Tahkokallio 2003, 178.)

4.3 Syitä, miksi rajoja ei aseteta lapselle

Vanhemmilla voi olla yksi tai useampi syy, miksi lapselle ei aseteta rajoja riittävässä määrin tai laisinkaan. Yksi perustelu on, että aikuinen voi valita mieluummin lyhytaikaisen rauhan, sillä kurinpalautus on uuvuttavaa. Pidempiaikaiset edut kuitenkin kärsivät, kun aikuinen antaa lapselle usein periksi ja lapsi saa aina tahtonsa läpi. Mitä pidempään rajojen asettaminen ja niistä kiinni pitäminen kestää, sitä tuhoisimmat seuraamukset rajattomuudella voi olla lap-selle. On lapsen parhaaksi oivaltaa varhain, että kiukutteleva ja raivoava eivät saa ai-kuista muuttamaan mieltään tai rajoja. (Lee 2011, 149-150.)

Aikuinen voi elää myös sellaisessa harhaluulossa, jossa vanhempi kuvittelee rajojen asettami-sen olevan rakkauden vastakohta. Lapset tarvitsevat turvallisuutta, jota rajojen asettaminen ja niistä kiinni pitäminen luo. Lapsi pyrkii usein venyttämään rajoja ja testaamaan pidetäänkö rajoista kiinni. Vaikka lapselle sanotaankin ”ei” eikä se ole lapselle mieluista, lapsi kuitenkin tietää aikuisen rakastavan lasta, sillä kurinpalautus on osa vanhemman rakkautta lasta koh-taan. (Lee 2011, 150.)

Rajat voivat jäädä asettamatta myös siitä syystä, että aikuisella voi olla huoli siitä, ettei lapsi pidä vanhemmasta, jos aikuinen asettaa lapselle sääntöjä. Lapsi kykenee kiukustuessaan ai-heuttamaan pahaa mieltä aikuiselle sanoillaan ja aikuinen pelkää, että lapsi torjuu vanhem-man. Ongelma kasvaa, mikäli vanhempien välinen suhde ei toimi keskenään, sillä turvatto-muus voi saada aikuiset kilpailemaan lapsen kiintymyksestä. Tällaisella on lapsiin kielteinen vaikutus ja lapsi voi aikuisena torjua vanhempansa kokonaan. (Lee 2011, 151.)

Vanhemmat voivat myös yrittää välttää lapsen reaktioita. Kun lapsi ei pidä aikuisen asetta-masta rajasta, lapsi voi kiukutella, itkeä tai huutaa kovaan ääneen, joka häiritsee koko per-hettä tai kanssaeläimiä, mikä voi olla vanhempien mielestä nolostuttavaa. Aikuinen voi pelätä suututtavansa lapsensa. Tällaisten lapsen reaktioiden ei saa kuitenkaan antaa lannistaa, vaan lapselle on opetettava, miten käyttäytyään. (Lee 2011, 151.)

Aikuisella saattaa myös olla huonoja ja epäoikeudenmukaisia rajoittamisen kokemuksia omasta lapsuudestaan, jotka vaikuttavat aikuisen tapaan asettaa rajoja omalle lapselleen. Ai-kuinen saattaa pelätä, että on liian hallitseva tai epäystävällinen lastansa kohtaan, jolloin ai-kuinen pelkää lapsen katkeroituvan. (Lee 2011, 152.)

5 Kasvatuksen tyyli-suunnat

Tahkokallio (2003, 216-217) on kuvannut kasvatuksen neljä erilaista tyyli-suuntaa, jotka ovat laiminlyövä kasvatus, hemmotteleva/salliva kasvatus, komenteleva kasvatus ja vanhempien auktoriteettiin perustuva kasvatus. Kenenkään aikuisen kasvatustapa tuskin perustuu vain yhteen tyyli-suuntaan, sillä useimmiten aikuisen tapa kasvattaa vain painottuu johonkin tyyli-suuntaan enemmän kuin muihin. Kuviossa 2 on esitetty kasvatuksen tyyli-suunnat.

Kuvio 2: Kasvatuksen tyyli-suunnat

Laiminlyövästä kasvatuksesta puhutaan silloin, kun kasvatuksessa ei ole rakkautta eikä rajoja. Tällöin vanhempien omat tarpeet menevät lapsen edelle, kun kaikki energia kuluu aikuisen yritykseen saada oma elämänsä hallintaan. Kyse voi olla esimerkiksi aikuisen mielenterveysongelmista, avioelämän ristiriidoista, työnarkomaniasta tai päihdeongelmista. Kun aikuiset eivät aseta lapselleen rajoja, he eivät myöskään opeta lapselle, mikä on oikein ja mikä väärin, jolloin lapsen moraalit ei pääse kehittymään. Laiminlyövään kasvatukseen voi liittyä myös äkkikipaisuutta ja väkivaltaa. Lapsen kiintymyssuhde vanhempiinsa kärsii ja tämä vaikuttaa lapsen tuleviin ihmissuhteisiin. (Tahkokallio 2001, 182-185.) Laiminlyövässä kasvatuksessa aikuinen on kylmä ja perheeltä puuttuvat pelisäännöt. Vanhempien tapa toimia on epäjohdonmukaista ja lapset saavat vapauden tehdä päätöksiä oman mielensä mukaan. (Tahkokallio 2003, 216-217.) Laiminlyövä kasvatuksen saaneet lapset usein ovat henkisesti heitteillä ja riski ongelmakehitykseen on iso. Lapset tuntevat usein arvottomuuden tunnetta. (Tahkokallio 2003, 219.)

Hemmottelevassa kasvatuksessa on rakkautta, mutta ei rajoja. Tämän kasvatustyylin omaavat vanhemmat asettavat lapsille toivomuksia vaatimusten sijaan. Aikuinen kertoo lapselle missä kulkee oikean ja väärän raja, mutta lapsi saa itse päättää kumman vaihtoehdon valitsee. Tämän kaltainen kasvatustyyli vaurioittaa lapsen ja aikuisen kiintymyssuhdetta. (Tahkokallio 2001, 186-187.) Hemmottelevalle eli sallivalle kasvatustyyli-ominaista on, että aikuinen

kohtelee lasta lämpimästi, mutta rajoista ei pidetä kiinni ja lapsi saa liikaa vapautta päättää omista asioistaan. Aikuinen ei kykene vaatimaan lapselta sääntöjen noudattamista, sillä aikuinen pelkää rajojen asettamisen aiheuttavan lapselle mielipahaa. (Tahkokallio 2003, 216-217.) Hemmottelevan kasvatustavan saaneella lapsella on usein heikot sosiaaliset taidot. Kun vanhemmat eivät aseta rajoja, lapsi ei opi säätelemään omaa toimintaansa. Kun lapsi saa aina valita oman mielensä mukaan, lapsen itsekeskeisyys kasvaa suurella todennäköisyydellä eikä lapsi opi jakamaan. Hemmoteltu lapsi kärsii itsesyytösongelmista, sillä he tekevät usein huonoja valintoja, joista lapsi syyttää vain itseään. Lapsi kuitenkin useimmiten omaa kyvyn hallita impulssejaan ja osaa niin sanotusti lukea aikuisia rivien välistä. (Tahkokallio 2003, 222-223.)

Komentelevan kasvatustyylin omaavat aikuiset asettavat rajoja, mutta lapsi ei saa rakkautta (Tahkokallio 2001, 189). Komenteleva kasvatustyyli viittaa aikuisen kylmään ja etäiseen kasvatustapaan, jossa aikuinen edellyttää lapsen noudattavan sääntöjä ja niistä pidetään tiukasti kiinni (Tahkokallio 2003, 217). Komentelevan kasvatustyylin johdosta lapsen ja aikuisen välille muodostuu useimmiten välttelevä kiintymyssuhde (Tahkokallio 2001, 193). Asiaista harvemmin keskustellaan ja neuvotellaan eikä aikuinen perustele päätöksiään. Mikäli lapsi osoittaa erimielisyyttä, pyritään lapsen mielipiteet tukahduttamaan. Komentelevan kasvatuksen saaneen lapsen on vaikea ilmaista tunteitaan ja lapsi on usein varautunut muita ihmisiä kohtaan. Toisin sanoen lapsi kohtelee muita ihmisiä samalla tavoin kuin lapsen vanhemmat ovat kohdelleet lasta. (Tahkokallio 2003, 224.) Vanhemmat toimivat kuitenkin johdonmukaisesti eivätkä ole väkivaltaisia, kuten laiminlyövässä kasvatuksessa saattaa käydä. Lapsen moraalitietoisuus myös kehittyy komentelevan kasvatuksen myötä. (Tahkokallio 2001, 192-194.) Komentelevan kasvatuksen saanut lapsi kuitenkin useimmiten menestyy elämässään kohtuullisen hyvin ja sisäistää helposti uusien tietojen ja taitojen oppimisen (Tahkokallio 2003, 224).

Viimeisessä tyylisuunnassa eli vanhempien auktoriteettiin perustuvassa kasvatuksessa vanhemmat ovat ymmärtäväisiä ja rakastavia samalla, kun pitävät kiinni asettamistaan säännöistä ja rajoista (Tahkokallio 2003, 217). Antamalla lapsille sitä, mitä he tarvitsevat, on paras keino valmistaa lasta aikuisuuteen (Bruce 2011, 17). Auktoritatiivisessa kasvatuksessa lapsi saa sekä rajoja että rakkautta. Aikuinen kykenee asettamaan tavoitteita lapselle ilman kohtuuttomia rajoituksia ja samalla huomioi lapsen tarpeet. Lapsi saa ilmaista tunteitaan, mutta tunteenpurkaukset eivät estä vaatimusten toteuttamista. Tämän kaltainen auktoritatiivinen kasvatusta antaa kaikki mahdolliset edut lapselle. Myönteinen minäkuva kehittyy, kun lapsen negatiiviset tunteet otetaan huomioon hyväksyvästi, mutta niiden avulla lapsi ei saa niin sanotusti ekstraa. Vanhempien auktoriteettiin perustuva kasvatusta mahdollistaa turvallisen kiintymyssuhteen. (Tahkokallio 2001, 195-199.) Lapsi oppii luottamaan itseensä ja uskaltaa kohdata uusia haasteita ja ihmisiä. Lapsi saa ilmaista tunteitaan ja lapselle useimmiten riittää lohdutukseksi mielipahan hetkellä vanhemman syli ja rauhoittelu. (Tahkokallio 2003, 225-226.)

6 Lapsen kiintymyssuhde

Edellä kerrotuista kasvatuksen tyyliuunnista käy ilmi, että laiminlyövä, komenteleva ja hemmotteleva kasvatustyyli voi vaurioittaa pahoin lapsen ja aikuisen kiintymyssuhdetta. Sen sijaan vanhempien auktoriteettiin perustuvalla kasvatuksella on positiivisia vaikutuksia kiintymyssuhteen muotoutumiseen, sillä tämän kaltainen kasvatustyyli useimmiten luo hyvän pohjan turvallisuudelle kiintymyssuhteelle.

Lapsen yksi tärkeimmistä kehitystehtävistä on luoda kiintymyssuhde tunnetasolla läheisiin aikuisiin. Kiintymyssuhde luo pohjan lapsen sosiaaliselle kehitykselle ja sosiaalisille taidoille sekä kognitiiviselle kehitykselle. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26.) Vanhemman kiintymyksestä kertoo se, että aikuinen haluaa rajojen avulla suojella lasta ja antaa tilaa lapsen kasvulle, jotta lapsen oma hyvinvointi olisi turvattu (Aalberg & Siimes 2007, 128). Lapsen tulee saada rakentaa kiintymyssuhde lasta ensisijaisesti hoivaavaan aikuiseen. Tämä kiintymyssuhde siirtyy lapsen aikuistessa muihin ihmisiin. Lapsuuden kiintymyssuhteiden turvallisuus tai turvattomuus heijastuu aikuisiän läheisiin ihmissuhteisiin. (Keltikangas-Järvinen 2010, 153.)

Vanhemman yksi tärkeimmistä tehtävistä on luoda mahdollisuudet vastavuoroiselle kiintymykselle. Kiintymyksen muodostuminen on lapselle ehdoton ehto. Aikuisen tulee sitoutua siihen, että aikuinen on lapsen vanhempi ikuisesti ja aikuinen kykenee antamaan lapselle pysyvää rakkautta. Vanhemman tulee vastavuoroisesti kyetä ottamaan vastaan lapsen kiintymys ja olemaan aidosti onnellinen lapsen rakkaudesta. Lapsi kiintyy hänen lähellään olevaan aikuiseen, joka hoivaa lasta. Aikuinen kykenee tuntemaan vahvaa kiintymystä myös silloin, kun aikuinen on erossa lapsesta. Pieni lapsi puolestaan tarvitsee enemmän konkreettista läsnäoloa, jotta lapsi tuntee itsensä rakastetuksi. Lapsi kokee, että poissaoleva aikuinen vie rakkauden pois, jolloin jäljelle jää vain rakkaudettomuus. Lapsen vanhetessa lapsi kykenee aikuisen tavoin kokemaan kiintymystä, eli muistelemaan ja kaipaamaan poissaolevaa henkilöä. Turvallinen kiintymyssuhde edesauttaa tällaisen sisäistyneen kiintymyksen saavuttamista. (Tamminen 2004, 74-75.)

Kiintymys ilmenee lapsen ja aikuisen välillä muun muassa toisen huomioimisena, hyvän mielen tuottamisena toiselle, yhdessäolona ja iloittumisena toisen olemassaolosta. Vanhempien läsnäolon merkitys lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on korvaamaton ja samalla vanhemmat kykenevät kasvattamaan lastansa paremmin omien toiveidensa mukaisesti. Aikuisen on tärkeää opettaa lapselle, millaisia keinoja lapsi voi käyttää kiintymyksensä ilmaisemiseen ja kuinka lapsi oppii ottamaan muut ihmiset huomioon. (Tamminen 2004, 75-76.)

6.1 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteorian luoja on psykiatri John Bowlby (1907-1990), joka oli yksi 1900-luvun vaikuttavimpia psykiatreja. Bowlby painottaa teoriassaan vanhemman menetyksen tai vanhemman rakkauden menetyksen negatiivista vaikutusta lapsen kehitykselle. Lapsen elinympäristöllä on myös oleellinen merkitys kehityksen kannalta. (Sinkkonen & Kalland 2002, 14-15.) Bowlbyn teorian mukaan lapsi tarvitsee kiinteään yhteyden lapselle emotionaalisesti tärkeisiin ihmisiin, jotta lapsi voi kasvaa psyykkisesti tasapainoiseksi henkilöksi (Keltikangas-Järvinen 2012, 28). Bowlby koki, että kiintymyssuhde on lapsen tapa varmistaa turvallisuuttaan. Kun lapsi kokee olonsa turvalliseksi, lapsi pystyy ja haluaa tutkia ympäristöään. Kun jonkinlainen hätätilanne uhkaa, lapsi kykenee kiintymyssuhteen avulla paremmin hallitsemaan käyttäytymistään. Bowlbyn mukaan kiintymys on sellaista käyttäytymistä, joka edesauttaa lapsen ja vanhemman siteen muodostumista ja näin ollen mahdollistaa lapsen selviytymisen hengissä. Bowlbyn teoria perustuu selvittämään sitä, miksi ihmiset haluavat muodostaa vahvoja ja kestäviä siteitä toisiinsa sekä miten ja miksi tärkeiden ihmissuhteiden katkeaminen tai uhka suhteiden katkeamisesta aiheuttaa ihmisessä ahdistusta. (Kontu & Suhonen 2005, 117.)

6.2 Kiintymyssuhteiden jaottelu

Mary Ainsworth tutki lapsen ja äidin vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta ”Infant Strange Situation”-menetelmällään, toisin sanoen vierastilanne-menetelmällä. Menetelmän avulla havainnoidaan, kuinka stressin lisääntyessä lapsi käyttää vanhempaansa turvanaan. Mary Ainsworth muodosti tutkijaryhmänsä kanssa kolme strategiaa lapsen pyrkimyksistä ylläpitää ja varmistaa kiintymys läheiseen aikuiseen. (Sinkkonen & Kalland 2002, 35.) Strategiat eli kiintymyssuhteet on jaettu turvalliseen ja turvattomaan kiintymyssuhteeseen. Turvaton kiintymyssuhde on eroteltu vielä erikseen välttelevään ja torjuvaan kiintymyssuhteeseen. Kiintymyssuhde muotoutuu turvalliseksi tai turvattomaksi lapsen ensimmäisen kahden ja puolen ikävuo- den aikana. (Keltikangas-Järvinen 2010, 154.)

6.2.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Ensimmäinen strategia perustui turvallisen kiintymyssuhteen omaaviin lapsiin. Turvallinen kiintymyssuhde syntyy, kun lapsi oppii luottamaan vanhempansa saatavilla oloon. Lapsi käyttää vanhempaansa turvanaan tutkiessaan maailmaa. Lapsi kykenee näyttämään tunteensa selvästi ja tietää, että aikuinen reagoi lapsen tunnetiloihin ja tarpeisiin asianmukaisesti. Turvallisen kiintymyssuhteen omaavien lasten vanhemmat kykenevät reagoimaan lapsen viesteihin sensitiivisemmin. (Sinkkonen & Kalland 2002, 36.)

Turvallisen kiintymyssuhteen myötä lapsi muodostaa käsityksensä itsestään sekä siitä, kuinka ihmiset suhtautuvat toisiinsa. Kun lapsen käsitys itsestään eli minuus kehittyy, kykenee lapsi enenevässä määrin säätelemään tunteitaan ja itsekontrollia. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26-27.) Erotilanteissa turvallisesti kiintynyt lapsi huolestuu, kun hän huomaa, että vanhempi on lähdössä. Lapsi pyrkii kohtuullisissa määrin etsimään vanhempaansa ja on aidosti iloinen, kun lapsi ja vanhempi näkevät jälleen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 154.)

Turvallisella kiintymyssuhteella on suuri merkitys aikuisiän ihmissuhteisiin, sillä lapsuuden turvallinen kiintymyssuhde auttaa aikuisiällä pitämään yllä pitkäaikaisia parisuhteita. Henkilö myös osaa arvostaa emotionaalisten ihmissuhteiden jatkuvuutta. On todettu, että turvallisen kiintymyssuhteen omaavat henkilöt ovat sosiaalisesti taitavia ja heillä on läheisiä ystäviä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 40.)

6.2.2 Turvaton kiintymyssuhde

Toinen ja kolmas Ainsworthin tutkijaryhmän strategia perustui turvattomasti kiintyneisiin lapsiin, jossa lapset toimivat joko välttelevästi tai torjuvasti. Turvattomasti sekä torjuvasti kiintyneen lapsen vanhemmat toimivat lapsen kanssa epäjohdonmukaisesti. Lapsi ei kykene ymmärtämään vanhempiensa ennalta arvaamatonta vuorovaikutusta. (Sinkkonen & Kalland 2002, 36-37.) Erotilanteessa turvattomasti ja torjuvasti kiintynyt lapsi järkyttyy suuresti joutuaan eroon vanhemmistaan, mutta jälleen nähtäessä vanhemman on hankala lohduttaa lasta. Lapsi ristiriitaisesti vastustaa lohduttamista, mutta samalla etsii lohtua. (Keltikangas-Järvinen 2010, 154.)

Turvattoman ja välttelevän kiintymyssuhteen omaava lapsi on oppinut, ettei vanhempaa voi käyttää turvana. Lapsi yrittää välttää näyttämästä tarvitsevansa vanhempaansa. (Sinkkonen & Kalland 2002, 36.) Erotilanteessa turvattomasti ja välttelevästi kiintynyt lapsi ei ole erityisen huolissaan jäädessään vieraan ihmisen seuraan. Vanhemman ja lapsen jälleen nähdessä lapsi välttelee vanhempaansa. (Keltikangas-Järvinen 2010, 154.) Turvattomasti kiintyneen ja välttelevän lapsen vanhemmat eivät kykene reagoimaan lapsen viesteihin sensitiivisesti. Kun vanhemmat eivät reagoi lapsen tarpeisiin, lapsen on kehitettävä muita keinoja säädelläkseen tunnetilojansa. Lapsi voi myös vääristää tunneilmaisujaan liiallisen myönteiseen suuntaan saadakseen hetkeksi masentuneen vanhempansa huomion. (Sinkkonen & Kalland 2002, 36-37.)

Lapsuuden turvaton kiintymyssuhde saattaa aiheuttaa hankaluuksia aikuisiällä, sillä henkilö kohdistaa helposti loputtomia odotuksia toiseen ihmiseen. Parisuhteet saattavat muuttua henkilön mielestä nopeasti arkiseksi ja harmaaksi, kun toinen ei kykene täyttämään liiallisia emotionaalisia odotuksia. Ristiriidat jäävät helposti ratkaisematta, sillä henkilö odottaa toisen toistuvasti täyttävän hänen tarpeensa. Henkilö ei kykene luottamaan parisuhteen kestoon ja

usein lopettaa suhteen itse, jottei tulisi itse jätetyksi osapuoleksi. Myös pitkäaikaisten ystävyysuhteiden ylläpitäminen on haastavaa ja henkilö voi kokea usein yksinäisyyttä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 40.)

7 Aggressio ja aggressiivisuus

Termit aggressio ja aggressiivisuus eivät ole toistensa synonyymeja, vaikka niitä usein käytetäänkin samassa merkityksessä. Aggressio on ihmisessä olevaa voimaa, joka toimii motiivina tai syynä käyttäytymiselle. (Keltikangas-Järvinen 2010, 72.) Aggressio on tavallinen tunne eikä se ole joko positiivinen tai negatiivinen. Tunteena aggressio on tärkeä osa ihmisen kehitystä, jota tarvitaan erilaisissa itsenäistymisen vaiheissa. (Cacciatore 2007, 10.)

Aggressiossa ihminen reagoi ympäristössään havaitsemiin häiritseviin ärsykkeisiin. Kun ihmisen kynnys sietää häiritsevää ärsykettä ylittyy, aggression tunne saa ihmisen toimimaan ärsykkeen poistamiseksi. Ärsykkeen poistuttua ihmisen aggression tunne laantuu, jolloin hän voi palata normaaliin, rauhalliseen olotilaansa. (Cacciatore 2007, 17.) Aggressio itsessään ei ole häiriö, joten aggression tapa ilmetä vaihtelee sen mukaan, millaisia keinoja ihmisellä on sen purkamiseksi. (Keltikangas-Järvinen 2010, 72.) Haastavat tunteet, kuten aggressio, voidaan nähdä myös ihmisen voimavarana (Cacciatore 2007, 11). Oikein kanavoituna aggressio lisää rohkeutta ja parantaa suorituskykyä (Keltikangas-Järvinen 2010, 72).

Ulkopuolinen ei välttämättä pysty havaitsemaan, milloin toinen ihminen käsittelee aggression tunnettaan. Toiset ihmiset ilmaisevat aggression tunteensa voimakkaasti, kun taas toiset saattavat peitellä niitä, jolloin aggressiota ei päällepäin huomaa. Vaikka aggression tunteen käsittely ja näkyvyys vaihtelevat ihmisestä riippuen, se on tunteena kaikilla yhtä suuri. (Cacciatore 2007, 17.)

Aggressiivisella käytöksellä ihminen pyrkii saavuttamaan haluamansa päämäärän. Ihminen saattaa poistaa häiriötä aiheuttavan ärsykkeen toimimalla aggressiivisesti. Aggression purkaminen aggressiivisena käyttäytymisenä kertoo siitä, että ihmisellä ei ole enää muita tapoja reagoida kokemaansa ärsykkeeseen. Ihminen kokee, että ainoastaan aggressiivisuudella hän pystyy saavuttamaan psyykkisen tasapainon. Todellisuudessa ihmisen mieli pysyy levollisena vain hetken aikaa ja aggression tunne pysyy yllä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 73.)

Aggression tunne on mahdollista poistaa ilman aggressiivista käyttäytymistä. Ihminen voi valita käyttävänsä monenlaisia rakentavia tapoja aggressionsa purkamiseen, jolloin psyykkisen tasapainotilan saavuttaminen tuottaa ihmiselle enemmän iloa kuin aggression poistaminen aggressiivisella käyttäytymisellä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 74.)

7.1 Lasten aggressiivisuus

Laiminlyövän kasvatustyylin saaneet lapset eivät saa vanhemmiltaan osakseen rakkautta eivätkä vanhemmat aseta heille rajoja. Koska vanhemmat eivät määrittele rajoja, eivät lapset myöskään opi oikean ja väärän rajaa. Tämän myötä lapsen moraalit ei kehity, jolloin hän tuntee arvottomuutta itsestään. Arvottomuus puolestaan näkyy lapsessa taitamattomuutena kokea syyllisyyttä, joten lapsi on valmis tekemään asioita vain tuottaakseen itselleen mielihyvää ajattelematta muiden näkemyksiä. Laiminlyövässä kasvatuksessa vanhemmat eivät esimerkiksi kerro lapselleen, mihin aikaan tämän tulisi mennä nukkumaan. Mielellään he kuitenkin ovat määritelleet nukkumaanmenolle jonkin ajan ja jos lapsi ei tätä noudata, saattavat vanhemmat käyttäytyä aggressiivisesti lastansa kohtaan. Tällaisten kokemusten myötä lapsi alkaa kokea itsensä kelpaamattomaksi eikä uskalla luottaa toisiin ihmisiin. Kokiessaan ristiriitoja esimerkiksi päivähoidon aikana lapsi käyttää kotoa oppimaansa väkivaltaista mallia tilanteiden ratkaisemiseksi. Liiallisen vapauden ja itsenäisyyden antaminen lapselle ei tarjoa lapselle hyötyjä, vaan näyttää muiden lasten kohtelemisena kaltoin. (Tahkokallio 2001, 184-185.) Toisten lasten lisäksi lapsen aggressiivinen käytös voi kohdistua häneen itseensä tai eläimiin sekä esineisiin. Lapsi saattaa kommentoida esimerkiksi ”typerä leikki”, jos leikki ei mene hänen toiveidensa mukaan ja hän joutuu pettymään tilanteessa. (Heinämäki 2000, 63.)

Myöskään hemmottelevassa kasvatuksessa vanhemmat eivät määritä lapselle rajoja, vaan esittävät toivomuksia. Hemmottelevat vanhemmat voivat ehdottaa lapselle, että tämän olisi hyvä mennä nukkumaan, mutta antavat lapsen kuitenkin mahdollisuuden toimia toisin. (Tahkokallio 2001, 186.) Maccobyn ja Martinin (1983) tekemän tutkimuksen mukaan hemmottelevan kasvatuksen saaneiden lasten on haasteellisempaa hallita omia impulssejaan. Koska vanhemmat eivät ole asettaneet käyttäytymiselle selkeitä rajoja, lapset kärsivät heikosta itsetunnosta eivätkä välttämättä osaa käyttäytyä sosiaalisissa tilanteissa sopivalla tavalla. Hemmottelevalla kasvatuksella on todettu yhteys aggressiivisen käyttäytymisen lisääntymiseen. (Maccoby & Martin 1983, 44-45.)

Jos lapsen aggressiiviseen käytökseen ei toistuvasti puututa ja pyydetä pyytämään satuttamallaan lapselta anteeksi, lapsi ei joudu kohtaamaan rajoja. Vanhempien pelätessä tuottaa lapsilleen pettymyksiä, lapsi ei opi näkemään huonon toimintansa seurauksia. Lapsi käsittää huonon käytöksensä olevan sallittua, koska pettymyksistä seuraa aina jokin hyvitys. Vanhempien pitää kyetä tuottamaan lapselle tavallisia pettymyksiä ja pystyä sietämään lapsen pahaa oloa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 68-69.) Tavallinen pettymys voi olla vanhemman valmistama ruoka, joka ei ole lapsen suurinta herkkua.

Kun lapsi oppii, että hän saavuttaa aggressiivisella käytöksellä päämääränsä, hän käyttää toimintatapaa myös jatkossa. Jos aggressiivisuus on vakiintunut lapsen ristiriitailanteiden selvittämiskeinoksi, aggressio vahvistuu lapsen käytöksessä. Lisääntynyt aggressiivisuuden käyttö

vähentää lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 148-149.) Myöhemmin lapsen aggressiivisuudella on vaikutusta koulumenestykseen ja sosiaaliin suhteisiin. Lapsena alkaneen aggressiivisuuden on myös tutkittu jatkuvan aikuisiässä, ellei siihen puututa jo varhaislapsuuden aikana. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 229.) Myös päivähoitossa varhaiskasvattajien tulisi pystyä keskeyttämään lapsen aggressiivinen käytös, jotta lapsi oppisi ymmärtämään, että aggressiivisuus ei ole toimiva keino ristiriitoihin. Toiset lapset ottavat myös helposti mallia aggressiivisesti käyttäytyvästä lapsesta, jolloin koko lapsiryhmän aggressiivisuus lisääntyy. (Keltikangas-Järvinen 2012, 148-149.)

Aggressiivinen lapsi kokee monista tilanteista turhautumista ja vihaa. Aggressiivinen lapsi ei pysty hallitsemaan aggressiotaan, mikä ilmenee toistuvina ristiriitatilanteina ja aggressiivisuutena toisia lapsia kohtaan. Aggressiivinen lapsi on muita lapsia herkempi havainnoimaan ympäristönsä ärsykeitä ja hän vastaa näihin ärsykkeisiin aggressiivisella käytöksellä. Aggression purkautumista aggressiivisuutena voidaan estää auktoritatiivisella kasvatuksella. Vanhempien tukiessa lasta ja tämän myönteistä minäkuvaa, luodaan pohja lapsen sosiaalisille taidoille. Lapset, jotka eivät ole kokeneet väkivaltaa rangaistuskeinona, eivät myöskään itse toimi aggressiivisesti ristiriitatilanteiden selvittämiseksi. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 229.)

Lapsen temperamentilla on oma vaikutuksensa aggressiivisuuteen. Aggressiivisuus ei ole osa lapsen temperamenttia, mutta lapsen temperamentilla on merkitystä siihen, miten helposti lapsesta tulee aggressiivinen. Temperamentti määrittelee sen, kuinka nopeasti lapsi hermostuu eri asioista ja hermostumisen helppous näkyy monesti aggressiivisuuden lisääntymisenä. Varsinkin lapsi, joka on sosiaalisilta taidoiltaan heikompi, kokee usein hermostuneisuutta, mikä saattaa purkautua aggressiivisena käytöksenä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 60.) Lapsen saavuttaessa päämääränsä, kuten lelun saamisen toiselta lapselta, aggressiivisella käytöksellä, hän oppii kyseisen toimintatavan tuottavan halutun tuloksen. Aggressiivisesta käytöksestä tulee lapselle luontainen tapa toimia, koska lapsi käyttää hyväksi havaitsemaansa keinoa jatkossakin tilanteiden ratkaisemiseksi. Jotta aggressiivisesta käytöksestä ei tule koko elämän mittaista toimintamallia, on aggressiivisuuteen puututtava välittömästi. (Keltikangas-Järvinen 2010, 65-67.)

7.2 Lasten levottomuus

Levottomien lasten määrä on lisääntynyt merkittävästi 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Levottomuus näkyy keskittymisvaikeuksina, tarkkaavaisuuden häiriönä ja oppimisvaikeuksina. Levottomuuteen liittyy vaikeus odottaa omaa vuoroa, pysyä paikoillaan ja toteuttaa annettuja ohjeita. Levottomuutta on myös yliaktiivisuus, muiden häiritseminen ja aggressiivisuus. Levot-

tomuus voi ilmetä toisinaan myös porukasta syrjään vetäytymisenä. Levottoman lapsen on vaikeaa hallita sisäisiä impulssejaan, mikä voi johtaa itsesyytöksiin ja nukahtamisongelmiin. (Tahkokallio 2003, 99.)

Levottomuuden lisääntymiseen vaikuttaa lapsen vanhempien epäjohdonmukaisuus sääntöjen ja rajojen asettamisessa. Jos vanhemmat noudattavat erilaisia sääntöjä ja rajoja, koska eivät ole tulleet niistä yhteisymmärrykseen, lapsi kokee hämmennystä, miten toimia. Vanhempien on hyvä pystyä keskustelemaan keskenään, millaisia sääntöjä ja rajoja haluavat lapsilleen opettaa ja toteuttaa niitä sovitusti, jotta lapsi välttyy epävarmuuden tunteelta ja eikä ala käyttäytyä levottomasti. (Hougaard 2005, 100.) Lapsi ei kykene ymmärtämään vanhempien epäjohdonmukaista käytöstä liittyen sääntöihin ja rajoihin. Lapsen ei ole mahdollista tunnistaa vanhempansa tunnetilaa tai mielenmuutosta, minkä vuoksi lapsi reagoi levottomalla käytöksellä. Lapsen levottomuus puolestaan lisää vanhemman pahaa mieltä. Lapsi vastaa vanhemman ärtyisyyteen toimimalla entistä levottomammin, jolloin vanhemman ärtyisyys kasvaa. Epäjohdonmukaisuus kasvatuksessa aiheuttaa kierteen, jossa lapset vastaavat vanhempien ärtyisyyteen levottomalla käytöksellä, joka entisestään pahentaa vanhempien suuttumusta. (Arajärvi 1990, 106-107.)

Lapsen levottomuutta voi aiheuttaa myös lapsen haastava temperamentti (Hämeenlinnan kaupunki 2014). Temperamentti on lapsen synnynnäinen tapa reagoida asioihin. Temperamentti pohjautuu biologiseen tekijöihin, mutta sitä on mahdollista muuttaa kasvatuksen avulla. Temperamentin piirteiksi luokitellaan aktiivisuus, biologisten toimintojen rytmi, suhtautuminen uuteen, sopeutuminen uuteen, ärsytyskynnys, reaktioiden voimakkuus, häirittevyys ja huomiokyky. Nämä temperamenttipiirteet eivät muutu, mutta niiden näkyminen lapsen käytöksessä vaihtelee. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 38-39.) Mikäli lapsi lukeutuu temperamenttipiirteiltään vaikean lapsen kategoriaan, nähdään hänellä olevan matala reagoitokynnys. Tämä näkyy levottomuutena ja haasteena mukautua uudenlaisiin tilanteisiin. (Heinämäki 2000, 77.)

Lapsen levottomuutta voidaan vähentää johdonmukaisilla säännöillä ja rajoilla, joita noudattavat kaikki lapsen kanssa pääasiallisesti olevat aikuiset. Säännöistä on hyvä sopia etukäteen, jotta kaikilla on selkeä ja yhtenevä toimintamalli erilaisten tilanteiden varalle. Ohjeet on hyvä kertoa levottomalle lapselle lyhyesti, koska hänen voi olla vaikea käsitellä pitkiä ohjeituksia. Monipuoliset liikunta- ja energianpurkumahdollisuudet pienentävät levottomuutta. Lapselle on myös osattava antaa myönteistä palautetta, koska levotonta lasta kielletään ja torutaan usein käytöksensä johdosta. (Hämeenlinnan kaupunki 2014.)

8 Tutkimuksen toteuttaminen

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa käytimme tutkimusmenetelmänä kyselyä. Suurin osa kysymyksistä oli avoimia kysymyksiä, joiden vastauksille tehtiin osittainen sisällönanalyysi. Suljetut kysymykset käsiteltiin kaavioiden ja analysoinnin avulla.

Tutkimusaihetta pohdittaessa ensiksi on tärkeää valita sellainen tutkimuksen kohde, joka on hyödyllinen ja joka tuo esiin jotakin uutta. Kun tutkimuksen aihe on koettu tärkeäksi jollekin ongelma-alueelle, saa siitä enemmän hyödyllistä ja käyttökelpoista tietoa irti kuin sellaisesta tutkimuksesta, jossa tutkitaan jotakin epäoleellista tai epärelevanttia. Tutkimus itsessään pitää sisällään useamman vaiheen, joista muodostuu tutkimusprosessi. Tutkimuksen tekijän on pidettävä koko prosessi kasassa, sillä tutkimuksen elementit ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Tutkimusprosessin ensimmäinen vaihe on määritellä tutkimusongelma ja perehtyä aiheeseen liittyvään teoretietoon ja aiempiin tutkimuksiin. Tutkimuksesta tulee tehdä tutkimussuunnitelma, joka pitää sisällään yksityiskohtaisemmat tiedot tutkimukseen kuuluvista asioista. Suunnitelmassa tulee olla selvitys tutkittavasta ilmiöstä, miksi aihetta tutkitaan ja miten tiedot hankitaan. Suunnitelman tulee pitää sisällään myös tietojenkäsittelyn menetelmä ja kuinka tutkimustulokset tullaan raportoimaan. Tämän jälkeen prosessi jatkuu lomakkeen laadinnalla, aineiston keräämisellä sekä sen analysoinnilla ja tulosten selonteolla. Tulosten raportoimisen yhteydessä on varmistettava, ettei kenenkään tutkimukseen osallistuneen vastajan yksityisyyttä vaaranneta eikä kenenkään vastauksia voi yhdistää tiettyyn henkilöön. (Heikkilä 2014, 20-30.) Raportoinnin yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota luottamuksellisuuden säilyttämiseen sekä raportoinnin avoimuuteen ja rehellisyyteen. Tulosten täytyy olla selkeitä ja ymmärrettäviä, jotta tulokset ovat helposti luettavia. (Kauranen, Koskensalmi, Multanen & Vanhala 2011, 26-27.)

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään jotakin ilmiötä syvällisemmin (Kananen 2014, 18). Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on selittää tutkimuskohteen käyttäytymistä ja päätösten syitä (Heikkilä 2014, 15). Tämän kaltaisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan harkinnanvaraisesti eikä sattumanvaraisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161-164.) Kvalitatiivinen tutkimus auttaa avaamaan erilaisia ilmiöitä sisältäpäin ja mahdollistaa niiden käsittelemisen erilaisilla tavoilla ammatillisissa käytännöissä. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista hyödyntää ammattilaisten käytännössä karttunutta kokemusta ja tietoa. Tutkimus auttaa parhaimmillaan ymmärtämään, miksi jotain tapahtuu ja minkälaisissa olosuhteissa. (Hujala ym. 1999, 180-181.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa ei kerätä kovinkaan rakenteellisesti ja aineisto on useimmiten tekstimuotoista (Heikkilä 2014, 15). Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä pyrkiä selvittämään asioita ilman tilastollisia menetelmiä ja käyttää enemmän sanoja ja lauseita (Kananen 2014, 18).

Opinnäytetyön kyselyssä hyödynnettiin avoimia ja suljettuja kysymyksiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa avoimet kysymykset ovat käytetympiä kuin suljetut kysymykset. Avoimilla kysymyksillä saadaan esille tarkempaa tietoa silloin, kun vaihtoehtoja ei välttämättä ennalta tunneta. Avointen kysymysten vastaukset voivat tuoda esille sellaisia uusia näkökantoja, kuten hyviä ideoita, joita tutkija ei ollut aiemmin tullut ajatelleeksi. Avoimia kysymyksiä on yleensä helppo laatia, mutta vastauksia on työläs käsitellä. Sanallisten vastausten luokittelemisen saattaa olla hankalaa ja vastaajat vastaavat yleensä mieluummin suljettuihin kysymyksiin. (Heikkilä 2014, 47-48.)

Suljetut kysymykset antavat vastaajalle vastausvaihtoehtoja, joista ympyröidään tai rastitetaan vastaukset. Suljettuja kysymyksiä käytetään silloin, kun rajatut vastausvaihtoehdot tiedetään etukäteen. Suljetut kysymykset on helpompi käsitellä ja niillä pystytään paremmin välttämään erinäisiä virheitä. Suljettuihin kysymyksiin pystyy vastaamaan nopeammin kuin avoimiin kysymyksiin, mutta vastaaja saattaa vastata nopeasti harkitsematta tarkkaan vastaustaan. Suljetuilla kysymyksillä on myös usein vaihtoehto ”en osaa sanoa”, joka houkuttelee vastaajaa. Suljetuista kysymyksistä saattaa myös puuttua sellainen vaihtoehto, jota vastaaja kaipaa. (Heikkilä 2014, 49.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen käytetyin analyysimenetelmä on sisällönanalyysi, jonka avulla voidaan sekä analysoida aineistoja että kuvata niitä. Sisällönanalyysiä käytetään muun muassa sosiologiassa, psykologiassa ja viestinnän tutkimuksessa. Menetelmän tarkoituksena on kuvata sanallisesti dokumentin sisältöä. Sisällönanalyysissä tiivistetään aineistoa ja tarkastellaan tutkittavien ilmiöiden välisiä suhteita. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 165-166.) Opinnäytetyössä käytettiin osittaista sisällönanalyysia sen soveltuessa parhaiten tutkimuksemme tulosten analysointiin. Sisällönanalyysiin kuuluu aineiston pelkistäminen, jonka teimme tutkimuksen vastauksille. Aineiston pelkistämällä tarkoitetaan sitä, kun aineistosta karsitaan tutkimukselle merkityksettömät seikat pois. Pelkistäminen voi olla tiedon tiivistämistä tai tietoa voidaan pilkkoa osiin. Pelkistämisen jälkeen tehdään aineiston ryhmittely, jossa aineistosta saadut alkuperäiset ilmaukset tarkastetaan ja aineistosta pyritään löytämään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Kankkunen ja Vehviläinen-Julkunen (2013, 166) ovat erotelleet sisällönanalyysin prosessista viisi vaihetta, jotka ovat 1) analyysiyksikön valinta, 2) aineistoon tutustuminen, 3) aineiston pelkistäminen, 4) aineiston luokittelu ja tulkinta sekä 5) luotettavuuden arviointi. Menetelmän tarkoituksena on siis esittää tutkittavaa ilmiötä laajasta näkökulmasta, mutta pitää se samalla tiiviinä pakettina. Sisällönanalyysin vahvuuksina pidetään tutkimusasetelman joustavuutta ja sisällöllistä sensitiivisyyttä. Sillä saadaan selville tutkittavan ilmiön merkityksiä, seurauksia ja sisältöjä. Menetelmän haasteina voidaan pitää samalla pitää sen joustavuutta ja

säännöttömyyttä, sillä analyysimenetelmistä ei ole olemassa kovinkaan yksinkertaisia kuvauksia ja menetelmän käyttäjä joutuu haastamaan itsensä tutkijana.

8.1 Case: Kartanonpuiston päiväkoti ja Kepelin päiväkoti

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Kartanonpuiston päiväkodin ja Kepelin päiväkodin kanssa. Kartanonpuiston päiväkoti ja Kepelin päiväkoti ovat Espoon Leppävaaran alueella sijaitsevia kunnallisia päiväkotiteja. Kartanonpuiston päiväkoti on arkisin päiväsaikaan toimiva päiväkoti, jossa on kaksi päivähoitoryhmää 1-5-vuotiaille lapsille. Kartanonpuiston päiväkodissa arvostetaan lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämistä, toisten huomioonottamisen taitoa ja mahdollisuutta lapsen vaiheittaiseen itsenäistymiseen. (Espoon kaupunki 2016a.)

Kepelin päiväkoti on vuonna 2014 toimintansa aloittanut ympärivuorokautinen vuorohoitopäiväkoti eli päiväkoti on avoinna viikon jokaisena päivänä 24 tuntia vuorokaudessa (Espoon kaupunki 2016b). Kepelin päiväkoti rakennettiin vastaamaan espoolaisten lisääntyneeseen vuoro- hoidon tarpeeseen (Pajuriutta 2013). Vuorohoitopäiväkodin tarkoituksena on antaa lapselle monipuolista päivähoitoa, kasvatusta ja opetusta. Etenkin lapsen perusturvallisuuden synty- mistä ja viikko- ja vuorokausirytmien ymmärtämistä korostetaan. (Espoon kaupunki 2016c.) Kepelin päiväkotiin sijoitetaan koko Espoon alueelta lapsia, jotka tarvitsevat vuorohoitoa mo- lempien vanhempien työstä tai opiskelusta johtuen. Kun lapsen tarve vuorohoitoon päättyy, hänelle valitaan omalta alueelta päivähoitopaikka klo 6.30-18 auki olevasta päiväkodista. (Es- poon kaupunki 2016b.)

8.2 Metodologia

Opinnäytetyön toteutusmuoto oli tutkimus sen vastatessa parhaiten tutkimusongelmaamme. Tutkimusmenetelmää valittaessa oli pohdittava, minkälaisen aineiston avulla saisi parhaiten tietoa tutkimuskohteesta sekä millä tutkimustekniikalla tiedon sai parhaiten irti aineistosta. Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin näin ollen kvalitatiivisena eli laadullisena kyselytutki- muksena. Tutkimuksessa tutkittiin koko perusjoukkoa eli kahden Espoon kaupungin päiväkodin lastentarhanopettajia, lastenhoitajia ja avustajia, joita oli yhteensä 36 henkeä.

Tämän opinnäytetyön aineisto koostuu tietoperustasta ja kyselytutkimuksesta. Opinnäyte- työssä kyselytutkimuksen aineisto tuotettiin tutkimuksen kuluessa keräämällä päiväkotien las- tentarhanopettajien, lastenhoitajien ja avustajien vastauksia kyselylomakkeilla. Kyselylomak- keen kysymyksiä tehtäessä oli arvioitava sitä, minkälainen aineisto vastaa tutkimusongel- maan, sillä välttämättä kaikki tutkimusaiheeseen liittyvät kysymykset kyselylomakkeella eivät

ole oleellisia tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta. Tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden vuoksi on tärkeää huomioida tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti. Tutkimuksen aineiston tulokset on analysoitu niiden esittelyn lisäksi ja niistä on tehty johtopäätöksiä. Kerromme myös tutkimuksesta ilmi tulleita keinoja lasten rajattomuuteen puuttumiseen.

Opinnäytetyömme tietoperusta käsittelee lasten rajattomuuteen liittyviä osa-alueita. Ja-oimme kyselylomakkeen kysymykset kahteen isompaan aihepiiriin tavoitteidemme mukaan. Tavoitteenamme oli saada selville varhaiskasvatuksen ammattilaisten ajatuksia rajattomuudesta sekä selvittää konkreettisia keinoja, kuinka työntekijät asettavat rajoja lapsille. Halusimme selvittää, mitkä keinot on todettu toimiviksi ja minkälaiset keinot eivät tuota tulosta. Näin ollen kyselyn yhtenä kokonaisuutena oli osio ”lapsen rajattomuus”. Toisena tavoitteena oli saada selville työntekijöiden ajatuksia siitä, kuinka lasten vanhempien kanssa olisi helpompaa keskustella rajojen asettamisen tärkeydestä. Näin ollen kyselylomakkeen toisena kokonaisuutena toimi osio ”kasvatuskumppanuus rajattomuuden näkökulmasta”. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 julkaistiin syksyllä 2016, kun opinnäytetyön kyselytutkimus oli jo toteutettu. Perusteista ilmenee, että termi ”kasvatuskumppanuus” tulee vaihtumaan vuonna 2017 ”huoltajien kanssa tehtäväksi yhteistyöksi”. Näin ollen opinnäytetyön kasvatuskumppanuuden osion otsikko on päivitetty vastaamaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita 2016.

Kyselylomakkeet tarkastettiin opinnäytetyön ohjaajilla sekä työelämän edustajilla ennen niiden luovuttamista päiväkodin työntekijöille. Toisen päiväkodin johtaja myös testautti yhdellä työntekijällään kyselylomakkeen ennen niiden luovuttamista kaikille työntekijöille. Kysely sisälsi enemmän avoimia kysymyksiä aiheen vuoksi, mutta kyselyssä oli myös suljettuja kysymyksiä. Kyselytutkimus toteutettiin paperisina versioina, sillä päiväkodin työntekijöillä ei välttämättä ole päivittäistä mahdollisuutta päästä tietokoneelle vastaamaan internetkyselyyn. Jokainen tutkimukseen osallistuva sai vastata kyselyyn omassa rauhassa esimerkiksi kahvitauon tai lasten päiväunihetken aikana. Kyselylomakkeen sai ottaa myös kotiin täytettäväksi niin halutessaan. Kyselyä ei tarvinnut täyttää yhdellä kertaa, vaan kyselyyn vastaamista sai jatkaa myöhemmin. Kyselyyn annettiin vastausaikaa kaksi viikkoa.

Vastaajat palauttivat kyselylomakkeet suljettuun palautuslaatikkoon, jota ei saanut auki rikkomatta. Näin kukaan ulkopuolinen ei päässyt käsiksi vastaajien palauttamiin kyselylomakkeisiin. Kyselytutkimuksen vastauksia säilytetään kuusi kuukautta, jonka jälkeen kyselylomakkeet hävitetään silppurin avulla.

Tutkimuslomakkeet kerättiin takaisin marraskuun alussa, jonka jälkeen lähdimme tekemään kokonaiskartoitusta jokaisen kysymyksen vastauksesta. Koska kyselytutkimus koostui sekä avoimista että suljetuista kysymyksistä, ovat näiden kysymysten vastaukset käsitelty niille sopivoin tavoin. Suljettujen kysymysten vastaukset on käsitelty kaavioin ja avoimille kysymyksille

on tehty osittainen sisällönanalyysi. Analysoinnin jälkeen tehtiin tulosten yhteenveto, jotta lukija saa kokonais käsityksen tutkimuksen tuloksista. Analysoinnin ja tilastoinnin jälkeen kirjaimme tutkimuksen tuloksiin perustuen ja tietoperustaan pohjautuen sellaisia keinoja, jotka voivat helpottaa lasten rajattomuuteen puuttumista. Lopuksi pohdimme opinnäytetyön ja tutkimuksen onnistumista sekä kuinka tavoitteemme onnistuivat.

9 Tulokset ja tulosten analysointi

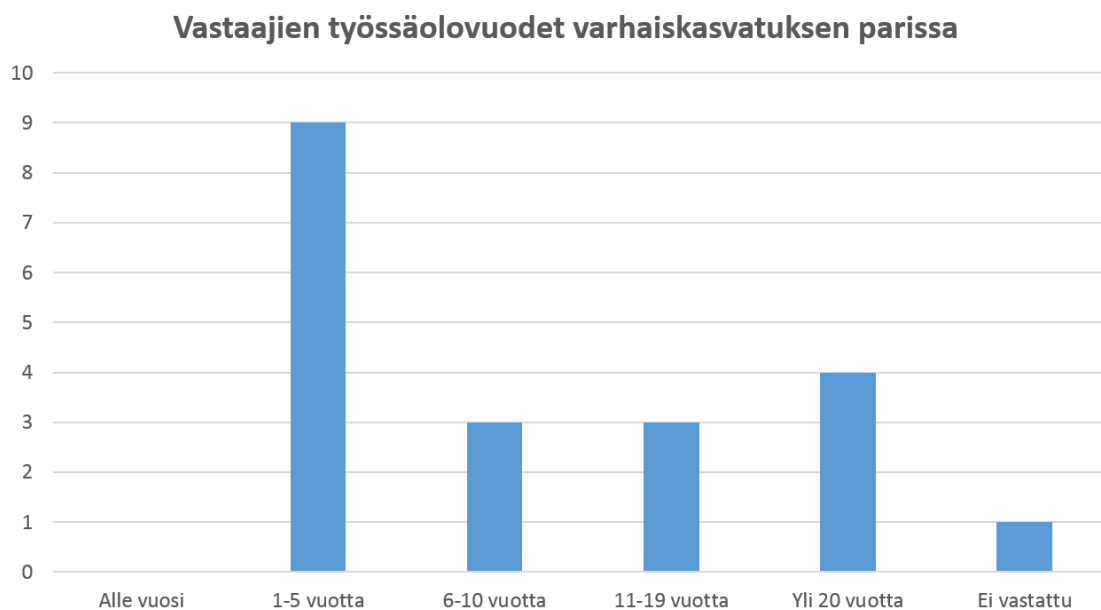
Tutkimus sisälsi kolme aiheosiota: taustatiedot, lapsen rajattomuus ja kasvatuskumppanuus rajattomuuden näkökulmasta. Yritimme noudattaa sisällönanalyysin periaatetta, mutta tulosten pienen otoksen vuoksi päädyimme jakamaan tutkimustulokset edellä mainittujen aiheosioiden mukaan. Kyselylomakkeita läpikäydessä huomasimme, että saadut vastaukset asettuivat kahden kategorian alle, jotka olivat johdonmukaisuus ja kasvatuskumppanuus. Nämä kaksi kategoriaa osoittautuivat tutkimuksen päätuloksiksi. Teimme vastauksille osittaisen sisällönanalyysin, mutta jätimme aineistomme kannalta epäolennaiset analysointivaiheet pois. Tutkimuksen tulokset on esitetty pelkistetyssä muodossa, jotta ne olisivat selkeämpiä ja helpommin luettavissa. Tulosten yhteyteen on poimittu suoraa lainauksia kyselylomakkeiden vastauksista, jotka on esitetty tekstissä lainausmerkein ja kursivoidusti.

Taustatietoihin lukeutui yksi kysymys, lasten rajattomuuden osioon kuului kuusi kysymystä ja kasvatuskumppanuuden osiossa oli yhteensä seitsemän kysymystä. Osa kysymyksistä oli suljettuja kysymyksiä, joiden jälkeen vastaajalla oli mahdollisuus kertoa mielipiteensä suljetun kysymyksen vastaukseensa. Kaikille tutkimuksen avoimille kysymyksille on tehty osittainen sisällönanalyysi ja suljetut kysymykset on esitetty taulukkoina vastausten hahmottamisen helpottamiseksi. Avoimista kysymyksistä on koostettu vastauskokonaisuudet ja analysoinnin joukkoon on lisätty muutaman vastaajan kommentteja liittyen tarkasteltavana olevaan kysymykseen. Vastaajien lukumäärä on ilmoitettu taulukoissa tarkkaan, sillä otos on melko pieni. Koimme, että tässä opinnäytetyössä vastaajien lukumäärän ilmoittaminen on selkeämpää, kuin prosentuaalisesti ilmoitetut vastaajamäärät.

9.1 Vastaajien taustatiedot

Opinnäytetyön kyselyyn vastasi yhteensä 20 henkilöä, jotka toimivat päiväkodissa lastentarhanopettajina, lastenhoitajina ja avustajina. Halusimme selvittää, kuinka pitkään vastaajat olivat työskennelleet varhaiskasvatuksen parissa, jotta näkisimme, onko työssäolovuosilla erityistä vaikutusta vastauksiin. Vertailimme alle 10 vuotta alalla olleiden ja yli 10 vuotta alalla olleiden vastauksia, mutta merkittäviä eroavaisuuksia vastauksista ei ilmennyt.

Taulukko 1: Vastaajien työssäolovuodet varhaiskasvatuksen parissa

Taulukossa 1 on esitetty kyselyyn vastanneiden työssäolovuodet kokonaisuudessaan varhaiskasvatuksen parissa. Suurin osa vastaajista, yhdeksän vastaajaa, oli työskennellyt varhaiskasvatuksen parissa 1-5 vuotta. 6-10 vuotta työskennelleistä vastasi kolme henkilöä ja 11-19 vuotta työskennelleistä vastasi myös kolme henkilöä. Yli 20 vuotta työskennelleistä vastasi neljä henkilöä. Yksi vastaajista jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Kukaan vastaajista ei ollut työskennellyt varhaiskasvatuksen parissa alle yhtä vuotta.

9.2 Lapsen rajattomuus

Lasten rajattomuus herätti vastaajissa paljon ajatuksia ja mielipiteitä. Osa vastauksista oli hyvin samankaltaisia, mutta vastauksista löytyi myös eroavaisuuksia. Vaikka kysely oli avoin kysely, vastasivat päiväkodin työntekijät silti kattavasti kyselyyn. Tyhjiä kysymyskohtien vastauksia oli hyvin vähän, josta saamme kiittää motivoituneita vastaajia. Uskomme, että lasten rajattomuus on aiheena myös sellainen, josta jokaisella on oma mielipiteensä ja aiheesta halutaan kertoa omia kokemuksia.

Kyselylomakkeessa pyydettiin kertomaan, mistä vastaajat huomaavat lapsen tarvitsevan rajoja ja mistä lapsen rajattomuus voisi johtua. Yli puolet vastanneista koki lasten rajattomuuden johtuvan siitä, etteivät lasten vanhemmat uskalla tai halua asettaa lapsilleen rajoja. Vanhemmat haluavat olla enemmän lastensa kavereita kuin auktoriteetteja, jotka määrittelevät lasten käytökselle ja toiminnalle rajat. Kotona rajoista annetaan myös helpommin periksi eikä tällä tavoin toimiminen onnistu päiväkodissa. Jos lapselle on asetettu rajoja tai sääntöjä, tulisi niiden noudattamista myös valvoa. Lapsen mielestä on ristiriitaista, kun rajat vaihtelevat

aikuisten kesken. Yksi vastaaja koki, että vanhempien kasvatustavasta on siirretty päiväkodille, jolloin vanhemmat ajattelevat päiväkodin huolehtivan rajojen asettamisesta ja noudattamisesta.

”Vanhemmat eivät halua kieltää lasta tekemästä jotain, lapsi kokeilee rajojaan paljon ja vanhempien tai kasvattajien on vaikea pitää kiinni rajoista.”

Muutama vastaaja kertoi, että vanhemmat eivät halua tuottaa lapsilleen pettymyksiä, jonka vuoksi he kysyvät lapsilta paljon mielipiteitä asioista. Vanhemmat saattavat arastella lapsen itkuja tai huutoa, joka rajoista seuraa, eivätkä sen vuoksi niitä halua asettaa. Vanhemmat suostuvat tekemään niitä asioita, joita lapsi haluaa, eivätkä kieltäydy mistään lasten toiveista. Vanhemmat eivät pysty käsittämään lapsen väliaikaista pahaa mieltä, joka rajojen asettamisesta seuraa. Vanhempien voi toisinaan olla haastavaa nähdä pidemmällä tähtäimellä, mitä positiivisia seurauksia rajojen asettamisesta on lapsen hyvinvoinnille.

”Vanhemmat eivät halua tuottaa lapselle pettymyksiä, pelätään itkuja ja huutoa! Tasoitetaan tietä!”

Neljäsosa vastaajista koki lasten rajattomuuden olevan seurausta vanhempien epäjohtamuksesta kasvatuksesta. Vaikka vanhemmat olisivat lapselle rajoja asettaneetkin, he eivät niiden noudattamista ehdi tai jaksa seurata. Lapsi ei koe, että aikuinen toimisi johdonmukaisesti, jonka vuoksi lapsi kokeilee rajoja toistuvasti.

Vastaajista noin puolet mainitsi lasten rajattomuuden ilmenevän levottomuutena. Levottoman lapsen toiminta on lapsiryhmää häiritsevää, jolloin lapsi saa työntekijöiden huomion kohdistumaan itseensä. Kuten opinnäytetyömme tietoperustassa ”lasten levottomuus” on todettu, levottomuus voi usein esiintyä lapsilla keskittymis- ja oppimisvaikeuksina sekä tarkkaavaisuuden häiriönä. Lapselle voi olla hyvin haastava tehtävä odottaa omaa vuoroa, pysyä paikoillaan ja toteuttaa annettuja ohjeita. Levottomuus voi ilmetä myös yliaktiivisuutena, muiden häiritsemisenä ja aggressiivisuutena.

Neljäsosa vastaajista totesi, että rajaton lapsi ei keskity siihen, mitä aikuinen hänelle sanoo, vaan pyrkii kokeilemaan asioita, joita on kielletty tekemästä. Rajaton lapsi ei tottele aikuisen sanomisia, vaan kerää huomion itseensä vaikka negatiivisella tavalla toimimalla. Lapselle ei ole väliä, saako hän huomion positiivisella vai negatiivisella tavalla, kunhan hän sitä aikuiselta saa. Rajattomat lapset kokeilevat muita lapsia herkemmin rajoja, jotta he näkevät, missä vaiheessa aikuinen kieltää toiminnan. Rajaton lapsi kokeilee tarkoituksella toistuvasti, missä vaiheessa aikuinen kieltää tekemästä jollakin tavalla. Lapsi tarkkailee, seuraako aikuinen toimin-

taa ja kieltääkö hän sen vai on puuttumatta lapsen käytökseen. Rajaton lapsi sortuu hölmöilyihin, jotta saa aikuisen huomion vaikka negatiivisesti toimimalla. Rajattomat lapset lähtevät myös herkemmin mukaan toisten lasten pelleilyihin tai huonoon käytökseen eivätkä tottele aikuista tämän kieltäessä. Lapsi ei aina kuitenkaan tiedä, mikä syy-seuraussuhde hänen toiminnallaan on.

”Lapsi kokeilee niitä, ei tottele ja tekee hölmöilyjä. Hakee negatiivisella huomiota.”

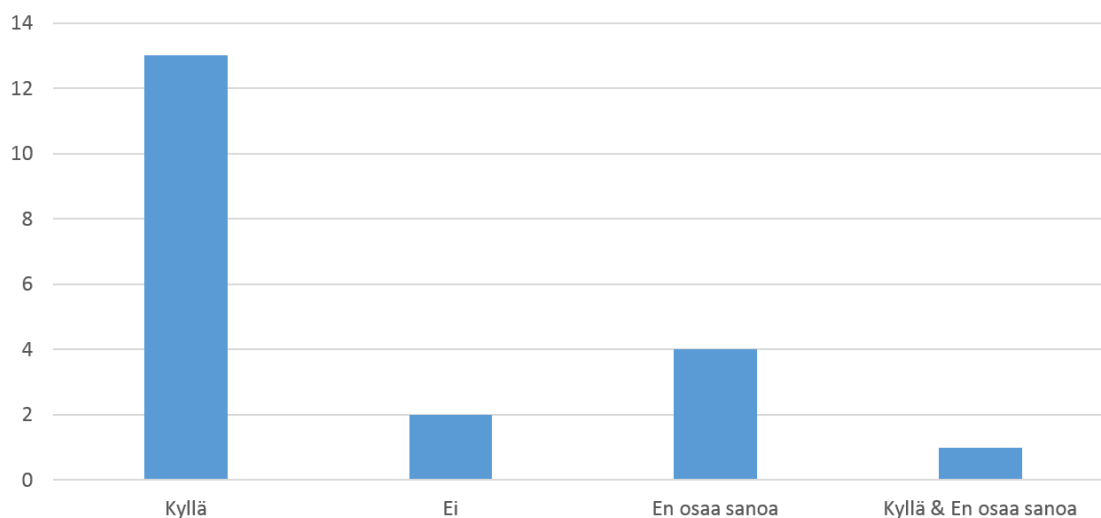
Neljäsosa vastaajista koki lasten turvattomuuden tunteen olevan seurausta rajojen puutteesta. Etenkin pettymysten aikana rajattomien lasten voi olla vaikea tuntea olonsa turvallisiksi. Koska rajattomat lapset eivät ole tottuneet pettymyksiin, on heidän vaikea sietää niitä. Turvattomuuden tunteen vuoksi lapsi haastaa aikuista. Kuten opinnäytetyömme tietoperustassa ”lapsen kiintymyssuhde” on todettu, lapsen yksi tärkeimmistä kehitystehtävistä on saada luotua turvallinen kiintymyssuhde tunnetasolla läheisiin aikuisiin. Lapsen ja vanhemman välille muodostuu joko turvallinen tai turvaton kiintymyssuhde. Turvallinen kiintymyssuhde syntyy, kun lapsi luottaa aikuisen läsnäoloon. Lapsen vanhempi on hänen turvanaan lapsen tutkiessa maailmaa. Kun lapsi kokee olonsa turvallisiksi, hän uskaltaa näyttää tunteensa selvästi ja tietää, että aikuinen reagoi asiaan kuuluvalla tavalla.

Vastauksista ilmeni myös, että rajattomuus näkyy sosiaalisten taitojen puutteena. Lapsi ei välttämättä osaa leikkiä kavereiden kanssa, vaan lyö toisia tai ottaa lelujen toisten käsistä. Rajattomat lapset eivät kunnioita kavereitaan. Rajaton lapsi saattaa haastaa myös kavereitaan ja kokeilla, mitä heille voi tehdä tai sanoa. Rajattomat lapset voivat olla väkivaltaisia toisia lapsia kohtaan. Muutaman vastaajan mielestä rajattomuuteen voivat vaikuttaa myös erilaisten diagnosoidut käytöshäiriöt tai sairaudet. Osa vastaajista kertoi lapsen rajojen puutteen näkyvän myös kiukutteluna ja uhmaamisena.

”Lapsi kiukuttelee ja uhmaa esim. ruokailutilanteessa ei halua syödä ja kun ruoka viedään pois, haluaakin syödä.”

Seuraavassa osiossa halusimme selvittää, onko lasten rajattomuus lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana vastaajien mielestä.

Onko lasten rajattomuus mielestäsi lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana?

Taulukko 2: Vastaajien näkemys lasten rajattomuuden lisääntymisestä viiden vuoden aikana

Taulukossa 2 on esitetty vastaajien näkemys lasten rajattomuuden lisääntymisestä viimeisen viiden vuoden aikana. 13 vastaajan mielestä lasten rajattomuus on lisääntynyt. Vain kaksi vastaajaa totesi, ettei huomaa lasten rajattomuuden lisääntyneen. Neljä vastaajaa ei osannut sanoa, onko lasten rajattomuus lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana. Yksi vastaajista vastasi kysymykseen sekä ”kyllä” että ”en osaa sanoa”.

Suurin osa vastaajista koki lasten rajattomuuden lisääntyneen. Neljäsosa kyllä-vastanneista kertoi lisääntymisen syyksi vanhempien kiireellisyyden, jonka vuoksi he eivät jaksaa asettaa lapsille rajoja. Vanhemmat ovat väsyneitä eikä heillä ole jaksamista toteuttaa johdonmukaista kasvatusta. Yhteiskunnassa vallitsee tällä hetkellä kovat työpaineet, jonka vuoksi työt saattavat verottaa aikaa perhe-elämältä. Vaikka vanhemmat ovat fyysisesti läsnä kotona, voi heillä olla työasioita, jonka vuoksi he eivät ehdi viettämään laatu-aikaa perheen kanssa. Myös vuorotyön vuoksi perheiltä saattaa puuttua tietynlaiset rutiinit, joka näkyy usein lasten rajattomuutena.

”- Ehkä myös vanhemmat kokevat arjen kiireellisyyden ja väsymyksen olevan este tietynlaiselle rajallisuudelle.”

Neljäsosa kyllä-vastanneista kertoi lasten rajattomuuden olevan seurausta vapaasta tai epäjohdonmukaisesta kasvatuksesta. Vanhemmat antavat liian helposti periksi lasten toiveille eivätkä aseta lapsille minkäänlaisia vaatimuksia. Vanhemmat, jotka ovat itse saaneet vapaan kasvatuksen, kasvattavat yleensä omia lapsiaan samalla periaatteella. Osalla vanhemmista on vanhemmuus hukassa ja he ovat enemmänkin kaverin kuin vanhemman roolissa.

”- - Lapsilähtöisyys on hyvä asia, mutta se ei tarkoita että ei saa asettaa rajoja. Rajat ovat rakkautta.”

Osa vastaajista toi esille sen, että rajattomuuden lisääntymiseen vaikuttavat myös eri kulttuurien erot kasvatuksessa. Parissa vastauksessa kerrottiin, että nykyajan vanhemmille voi olla jopa liikaa tietoa lasten kasvatuksesta tarjolla, jolloin oleellisen löytäminen voi olla vaikeaa. Vanhemmilla on myös kovat vaatimukset onnistua lapsen kasvatuksessa, mikä voi johtaa siihen, että vanhemmat eivät mielellään rajoita lapsiaan.

Muutamassa vastauksessa tuotiin esille myös varhaiskasvatuksessa tapahtuvien muutosten vaikutus rajattomuuden lisääntymiseen. Lasten omahoitajat saattavat vaihtua useinkin, jonka vuoksi lapset kokeilevat rajoja uuden aikuisen kanssa. Myös lapsiryhmät kasvavat, jolloin lapsiryhmän hallinta vaikeutuu eikä lapsille pystytä antamaan yhtä paljon yksilöllistä huomiota. Lapsi ei välttämättä saa paljon huomiota kotonakaan, koska vanhemmilla voi olla muuta tekemistä. Tällöin lapset käyttäytyvät levottomasti ja kokeilevat rajoja päiväkodissa. Yksittäisissä vastauksissa myös mainittiin, että vanhemmat saattavat olla ilman tukiverkkoa, jos esimerkiksi isovanhemmat asuvat kaukana tai ovat vielä itsekin työelämässä. Kun vanhemmat uupuvat työn vuoksi, he eivät jaksakaan kotona enää asettaa rajoja.

Yksi opinnäytetyömme tavoitteista oli saada selville keinoja, joilla lasten rajattomuuteen voitaisiin puuttua. Seuraavassa osiossa on käsitelty keinoja, jotka on todettu toimiviksi lasten rajojen asettamiselle sekä myös niitä keinoja, jotka eivät tuota tulosta rajattomuuden suhteen.

Noin puolet lomakkeeseen vastanneista näki johdonmukaisen kasvatustyylin olevan hyvä keino lasten rajojen asettamiseksi. Aikuinen itse on myös lapselle esimerkki, joten aikuinenkaan ei saisi rajoja rikkoa. Aikuisen tulee määrätietoisesti ja kärsivällisesti valvoa rajojen noudattamista ja muuttaa lapsen toimintaa, mikäli tämä pyrkii rajoja rikkomaan. Aikuinen ei saa lipsua asetetuista rajoista.

Neljäsosa koki myös toimivan yhteistyön vanhempien kanssa olevan avain rajojen saavuttamiseksi. Vastanneiden mukaan päiväkodissa ja lapsen kodissa tulisi olla samat säännöt ja rajat, jotta lapsi kykenee niitä noudattamaan. Vastaajat kertoivat, että rajojen asettamisesta voidaan keskustella esimerkiksi varhaiskasvatuskeskusteluissa tai vanhempainilloissa yhteisesti, jolloin mahdollisimman moni vanhemmista voi kertoa mielipiteensä, millaisia rajoja toivoisi lapsellaan tai koko päiväkotiryhmällä olevan. Keskusteluissa voidaan myös sopia, mitä asioita harjoitellaan kotona ja mitä päiväkodissa. Tärkeää on myös pitää yhdessä sovituista rajoista kiinni sekä päiväkodissa että kotona, jotta lapsi omaksuu rajat.

”Yhtenäiset kasvatulinjat (kasvatuskumppanuus), kehutaan, annetaan syyliä ja halia, luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa lapsi voi näyttää kaikenlaiset tunteensa. Rajat asetetaan lempeän päättäväisesti!”

Johdonmukaisuuden ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi viidesosa vastaajista totesi kysymykseen, että lapset noudattavat helpommin sellaisia rajoja, joiden päättämisessä he ovat itse saaneet olla mukana. Kun lapsi on itse saanut muodostaa sääntöjä itselleen ja koko lapsiryhmälle, hän todennäköisemmin toteuttaa niitä. Kun säännöistä sovitaan yhteisesti, on tärkeää keskustella siitä, miksi niitä on. Lapsille on hyvä perustella, mikä merkitys rajoilla on. Lasten kanssa on hyvä pohtia, millaisessa arjessa he viihtyvät. Rajojen asettamisessa on kuitenkin huomioitava lapsen ikätaso. Sääntöjä ja rajoja on tarvittaessa kerrattava.

Viidesosa koki myös aikuisen kannustuksella ja kehuilla olevan merkitystä rajojen asettamisen kannalta. Aikuisella pitää olla jaksamista ja motivaatiota päivästä toiseen motivoida lasta hyvään käytökseen ja iloiseen tekemiseen. Muutama kommentoi, että lapsille on sopivassa suhteessa annettava sekä rajoja että rakkautta. Sillä tavoin saavutetaan lopputuloksena lapsi, joka noudattaa asetettuja rajoja. Muutamissa vastauksissa nousi esille, että aikuisen on pidettävä sanansa, koska silloin hän kehittää lapsen luottamusta itseään kohtaan. Aikuinen ei saa turhaan uhkailla lasta siitä, mitä tapahtuu, jos lapsi ei noudata rajoja. Lapsen on helpompi ymmärtää ohjeistuksia, kuin käskyjä.

”Jatkuvan ÄLÄ-sanan sijaan kerron, miten lapsen tulisi toimia (lapselle helpompi hahmottaa), ohjeistetaan lasta, tarvittaessa kielletään napakasti, mutta ei huutamalla.”

Vastauksissa nousi esille myös se, että rajoja asettaessa lasta tulee katsoa silmiin ja sekä fyysisesti laskeutua hänen tasolleen. Osa lapsista voi tarvita sylissä rauhoittumista testatessaan rajoja. Lapselle pitää kuitenkin aina tarjota hellyyttä, jos hän sitä haluaa. Kun lapsi on rauhoittunut, pahaa mieltä on hyvä käsitellä työntekijän kanssa ja selittää lapselle, miksi jollakin tavoin ei voi toimia. Työntekijöiden on noudatettava samoja toimintaperiaatteita eli sopia yhteisesti, mitä rajoja lapsilla on ja valvoa myös niiden noudattamista.

Halusimme myös selvittää, mitkä keinot eivät tuota tulosta rajattomuuden suhteen. Lähes puolet vastaajista kertoi, että lasta ei saa noudattamaan rajoja huutamalla. Vastauksista kävi ilmi, että työntekijät hyväksyivät äänen korottamisen, mutta sen pitää olla vain tilapäistä, koska muuten se ei enää tehoa. Muutama vastasi, että ei-sanon liiallisista käyttöä kannattaa välttää, koska sen teho heikkenee silloin. Mielummin annetaan ohjeita ja kehotuksia kuin kieltoja. Muutamissa vastauksissa tuli myös esille, että lapset eivät usko rajoja, jos heitä uhkailee tai käskyttää. Aikuinen ei myöskään saisi menettää hermojaan eikä sääntöjä saisi olla liian monia. Aikuinen ei saa hermostuksissaan laskeutua henkisesti lapsen tasolle.

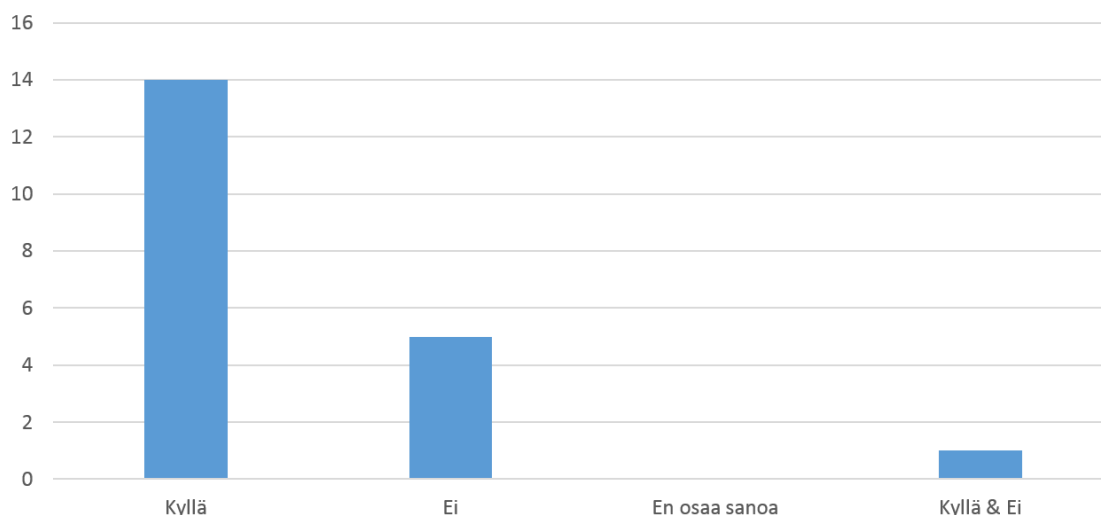
”Huutaminen, etäältä komentaminen, vaihtelevat rajat eivät auta.”

Viidesosa vastaajista totesi, että epäjohtonmukainen kasvatustyyli ei edistä rajojen uskosta. Jos säännöt ovat lapsista vaikeasti ymmärrettäviä tai aikuinen vaihtelee rajoja, ei lapsi pysty ymmärtämään, millaiset rajat hänelle on asetettu. Yksittäisissä vastauksissa tuotiin esille se, että lapsen negatiivista käytöstä ei saa jättää huomioimatta, vaan lapsen kanssa pitää aina keskustella ja ohjeistaa häntä toimimaan toisella tavalla. Myöskin jatkuvalla kiireellä koettiin olevan negatiivinen vaikutus siihen, miten lapset uskovat rajoja.

9.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö rajattomuuden näkökulmasta

Seuraavassa osiossa on käsitelty lasten rajattomuutta kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 julkaistiin syksyllä 2016, kun opinnäytetyön kyselytutkimus oli jo toteutettu. Termi ”kasvatuskumppanuus” tulee vaihtumaan vuonna 2017 ”huoltajien kanssa tehtäväksi yhteistyöksi”. Tässä osiossa terminä käytetään vielä kasvatuskumppanuutta, sillä kyselyssä puhuttiin kasvatuskumppanuudesta ja vastaajat käyttivät tätä termiä.

Asettaako lapsen rajattomuus mielestäsi erityisiä haasteita kasvatuskumppanuuden toteutumiseksi?

Taulukko 3: Vastaajien näkemys lasten rajattomuuden tuomista haasteista kasvatuskumppanuudelle

Taulukossa 3 on esitetty vastaajien näkemys siitä, tuottaako rajattomuus haasteita kasvatuskumppanuudelle. 14 vastaajan mielestä lapsen rajattomuus tuottaa kasvatuskumppanuudelle

erityisiä haasteita. Viisi vastaajista totesi, ettei rajattomuus aseta haasteita kasvatuskumppanuuden toteutumiselle. Yksi vastaajista vastasi kysymykseen sekä ”kyllä” että ”ei”.

Kyselylomakkeessa pyydettiin kertomaan, millaisia haasteita rajattomuus tuottaa kasvatuskumppanuuden toteutumiselle. Vastaajista, jotka kokivat lasten rajattomuuden olevan haaste kasvatuskumppanuudelle, yli puolet kertoi suurimman haasteen olevan yhtenäisen linjan puute. Kun lapsilla on erilaiset rajat kotona ja päiväkodissa, voivat näkemuserot aiheuttaa ristiriitoja ja erimielisyyksiä, jotka vaikuttavat kaikkeen yhteistyöhön. Vastauksissa ilmeni, että työntekijälle voi olla henkisesti raskasta ohjata vanhempia, kun kasvatusnäkökymykset eroavat paljon toisistaan. Lapsen edun mukaista olisi, että säännöt ovat samat sekä kotona että päiväkodissa. Lapsen voi olla vaikea suhtautua siihen, miksi joku asia kielletään päiväkodissa, mutta kotona niin saa toimia. Yhtenäisten rajojen avulla niin kasvattajien kuin vanhempienkin työ helpottuisi ja lapsi ymmärtäisi rajat helpommin.

”Pysyviä muutoksia on vaikeampi saavuttaa lapsen kasvussa, jossa vanhemmat eivät tue kasvua kotona.”

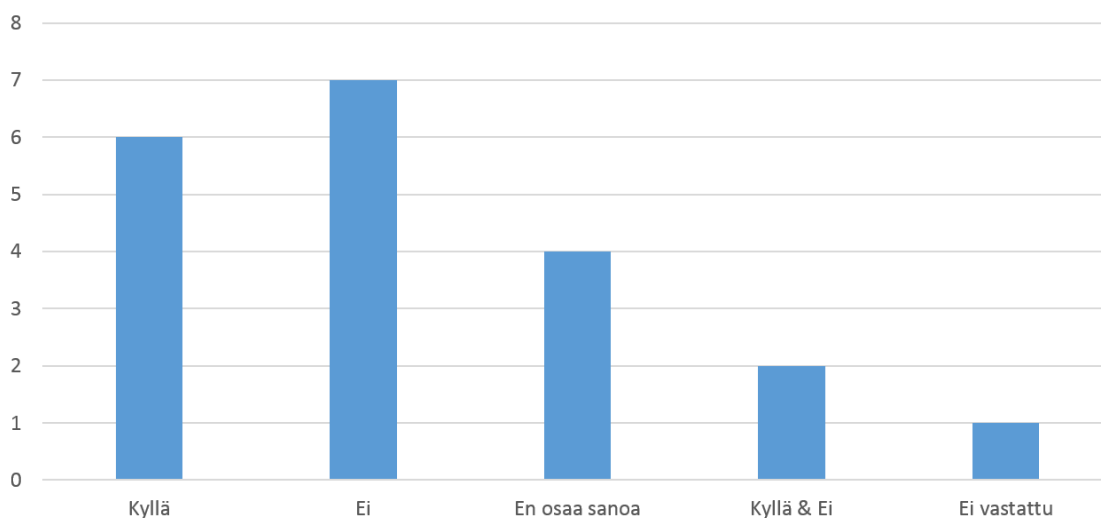
Vastauksissa tuotiin myös esille, että yhteistyö on haastavaa, jos vanhemmat syyttävät päiväkotia lapsen huonosta käytöksestä tai vähättelevät asioita. Lapsen käytös voi olla erilaista kotona kuin päiväkodissa, minkä vuoksi vanhemmilla voi olla hyvin erilainen käsitys lapsesta kuin päiväkodilla. Muutama koki erityisenä haasteena sen, että vanhemmat eivät myönnä ongelmia, joita heillä on lapsen kanssa koskien rajattomuutta. Vanhemmat saattavat todeta päiväkodin työntekijöille, etteivät usko heidän lapsensa käyttäytyvän työntekijöiden kertomalla tavalla.

Yksittäisistä vastauksista ilmeni, että lapsen rajattomuuden puheeksi ottaminen ja käsittely vanhempien kanssa voi olla työntekijälle haastavaa erityisesti yhteistyön alkuvaiheessa. Koska työntekijä ei välttämättä tiedä, kuinka vanhemmat suhtautuvat asiaan, voi lapsen rajattomuuden esille tuominen olla vaikeaa.

”Tottakai on vaikeampi varsinkin aloitettaessa yhteistyö, jos joutuu tarttumaan rajattomuuteen. Vanhempien ohjaus tuntuu henkisesti raskaalta. En tiedä mitä reaktiota odottaa. Varsinkin, jos vanhemmilla on eri käsitys kasvatuksesta.”

Koetko rajojen asettamisen merkityksestä puhumisen haastavaksi vanhempien kanssa?

Taulukko 4: Vastaajien näkemys rajoista puhumisen haasteellisuudesta vanhempien kanssa

Taulukossa 4 on esitetty vastaajien näkemys rajoista puhumisen haasteellisuudesta lasten vanhempien kanssa. Vastaajista kuusi koki vanhempien kanssa rajoista puhumisen olevan haasteellista. Vastaajista seitsemän ilmoitti, ettei koe rajoista puhumisen olevan erityisen haasteellista. Neljä vastaajaa ei osannut sanoa, onko vanhempien kanssa rajoista puhuminen haasteellista. Kaksi vastaajista vastasi kysymykseen sekä ”kyllä” että ”ei”. Yksi vastaajista jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

Halusimme selvittää, millaisia neuvoja vastaajat antaisivat vanhemmille helpottamaan rajojen asettamista. Viidesosa vastaajista kehotti vanhempia olemaan johdonmukainen lapsen kasvatuksessa, koska johdonmukaisuuden avulla lapsi todennäköisemmin noudattaa rajoja. Kaikki lapsen kanssa eteen tulevat ristiriitatilanteet on jaksettava joka kerta viedä loppuun asti. Vanhempien on myös hyvä keskittyä lapsen hyvään käytökseen ja palkita siitä. Lasta ei kannata ainoastaan rankaista huonosta käytöksestä. Vastauksissa kehoitettiin myös opettamaan lapselle kotona peruskäytöstavat, kuten kiittäminen ja anteeksipyyttäminen.

Viidesosa vastasi myös, että vanhempien olisi hyvä antaa lapsen harjoittaa hänen ikätasolleen sopivia vastuita. Lapsi ei saa kuormittua tarpeettomasti sen vuoksi, että joutuu ottamaan asioista liikaa vastuuta ja tekemään itse päätöksiä. Lapsella ei ole velvollisuutta kantaa vastuuta monistakaan asioista. Vanhempien tehtävä on kantaa vastuu asettamalla lapselle rajat ja tekemällä päätökset esimerkiksi siitä, mitä vaatteita lapsi pukee ulos lähtiessään. Lapsi tuntee olonsa turvalliseksi, kun aikuinen tekee päätökset hänen puolestaan. Vastaajat muistuttivat, että rajojen asettaminen ei ole pelkästään kieltojen asettamista. Vanhempien on myös hyvä kertoa lapselle, miksi rajat ovat tärkeitä ja miksi niitä on noudatettava.

”Kerrottava, että rajat ovat hyvä asia, kasvatusta ei voi sysätä pienelle lapselle itselleen vaan on vanhempien tehtävä asettaa ne ja pitää niistä kiinni vaikka lapsi vähän itkisi.”

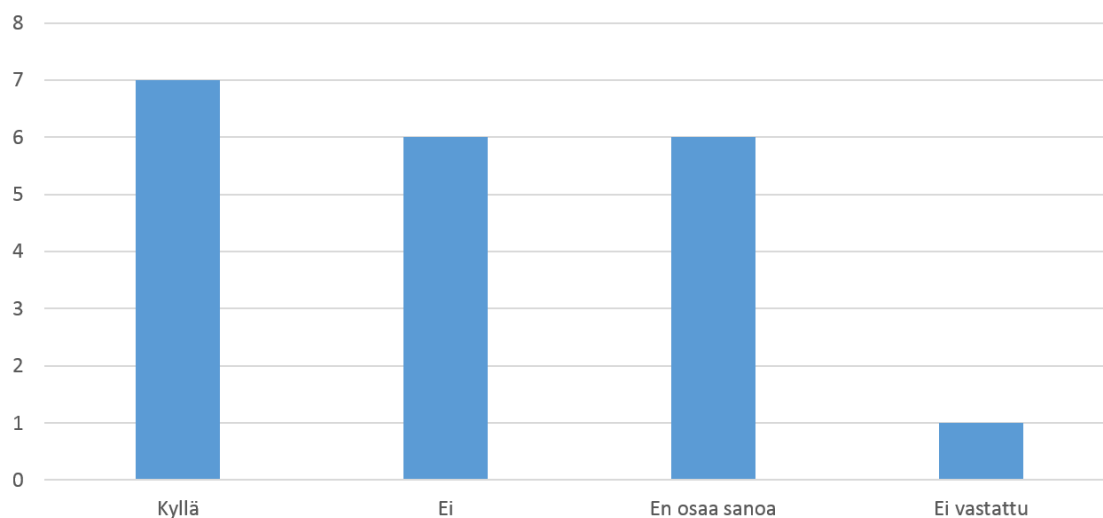
Muutamissa vastauksissa vanhempia kehoitettiin toteuttamaan yhtenäisiä kasvatuslinjoja päiväkodin kanssa, koska se helpottaa rajojen asettamista. Vastajat muistuttivat vanhempia, etteivät lapset traumatisoidu, vaikka joutuvatkin rajoja noudattamaan. Vastajat toivoivat vanhempien ymmärtävän rajojen tuovan lapsille turvaa. Muutama vastaaja neuvoi vanhempia kehuaan ja kannustamaan lasta joka kerta, kun tämä onnistuu jonkin asetetun rajan noudattamisessa. Kun lapsi saa vanhemmaltaan positiivista palautetta toiminnastaan, hän alkaa uskoa rajojen olevan myös tarpeellisia.

Vastauksissa neuvottiin vanhempia ymmärtämään rajojen asettamisen olevan pitkäjänteistä työtä, jossa tulokset eivät näy välittömästi. Vastajat kannustivat vanhempia olemaan sitkeitä johdonmukaisessa kasvatuksessa, koska lopulta se palkitaan lapsen noudattaessa hänelle asettuja rajoja. Sääntöjä ja rajoja on opittava noudattamaan jo lapsuudessa, koska niitä tulee vastaan myös myöhemmin elämässä.

Vastajat kertoivat rajojen asettamisen olevan helpompaa, jos vanhemmat ovat henkisesti läsnä ollessaan kotona. Vastauksissa painotettiin, että vanhempien on tärkeää viettää aikaa lapsensa kanssa ihan tavallisessa arjessa, koska silloin saa luotua lapselle turvallisuuden tunteen ja rajojen noudattamista pystyy seuraamaan. Vastauksissa annettiin myös konkreettisia keinoja, miten vanhemmat voivat rajoja lapselleen asettaa.

”- - esim. jos lapsi juoksee karkuun, niin sitten on kädessä kiinni tms”

Toivoisitko enemmän organisaation tukea rajojen asettamiselle?

Taulukko 5: Vastaajien näkemys tuen saamisen tarpeesta organisaatiolta

Taulukossa 5 on esitetty vastaajien näkemys tuen saamisen tarpeesta organisaatiolta. Vastaajista seitsemän ilmoitti kaipaavansa organisaatiolta enemmän tukea rajojen asettamisessa. Vastaajista kuusi totesi, ettei organisaatiolta tarvita enempää tukea rajojen asettamisessa. Kuusi vastaajaa ei osannut sanoa toivoisivatko he enemmän tukea organisaatiolta. Yksi vastaajista jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

Vastaajista kolmasosa toivoi organisaatiolta enemmän tukea rajojen asettamisessa. Vastauksista kävi ilmi, että kaikenlainen tuki organisaatiolta rajojen asettamiseksi on hyödyllistä ja tervetullutta. Enemmän tukea kaipaavat vastaajat kertoivat toivovansa kasvatusyhteisöltä tukea rajojen asettamiseksi. Myös koulutusta aiheeseen liittyen kaivattiin. Vastauksissa toivottiin enemmän resursseja päiväkotiryhmälle, jos ryhmässä on hyvin rajaton lapsi. Muiden lasten ei pitäisi joutua kärsimään sen vuoksi, että rajaton lapsi saa aikuisten huomion itseensä.

Vastauksissa toivottiin organisaation tarjoavan enemmän apua rajattomille lapsille. Rajattomien lasten käytös kuormittaa henkilökuntaa todella paljon eikä kaikkien lasten ole välttämättä hyvä olla päiväkodissa. Osa lapsista voisi kaivata esimerkiksi terapiapalveluja. Vastauksissa ilmeni myös, että vanhemmille voisi järjestää opastusta aiheeseen liittyen.

Yksittäisessä vastauksessa, jossa organisaatiolta ei toivottu lisää tukea rajojen asettamisessa, annettiin perustelu tälle vastaukselle. Vastauksessa kerrottiin, että organisaatiossa on selkeä linja ja apua on saatavilla, jos sitä tuntuu tarvitsevan.

Yksi opinnäytetyömme tavoitteista oli saada selville, miten voisi pienentää kynnystä keskustella lasten vanhempien kanssa rajojen asettamisen tärkeydestä. Puolet vastaajista koki hyvän kasvatuskumppanuussuhteen olevan ehdottoman tärkeää alennettaessa kynnystä keskustella lasten vanhempien kanssa rajojen asettamisen tärkeydestä. Kun välit vanhempien kanssa ovat hyvät, voi vaikeistakin asioista puhua luontevasti.

”Avoim vuoropuhelu/yhteistyö vanhempien kanssa. Kun on välit hyvät, voi puhua vaikeistakin asioista.”

Vastaajien mielestä toimivaa ja luottamuksellista kasvatuskumppanuussuhdetta on hyvä alkaa luomaan heti, kun tieto lapsen päivähoitopaikasta on saatavilla. Esimerkiksi vanhemman ja lapsen pitkästä tutustumisesta ja harjoittelusta päiväkodissa ennen lapsen varsinaista aloitusta hoidossa on hyötyä työntekijöiden ja vanhempien luottamuksellisen suhteen syntymisessä. Kynnystä keskustella rajojen asettamisesta vanhempien kanssa pienentää avoimuus, luottamus sekä aito välittäminen. Kun työntekijät kertovat päivittäin havainnoistaan lapsen käytöksestä ja toiminnasta, voivat vanhemmat luottaa, että työntekijät välittävät heidän lapsestaan. Vanhemmille on tärkeää kertoa myös positiivista palautetta lapsesta. Erityisesti niinä päivinä, kun lapsen päivän käytöksestä joudutaan kertomaan huonoja uutisia, tulee vanhempia muistuttaa myös päivän aikana tapahtuneista hyvistä hetkistä. Kun pienimpiinkin asioihin puututaan nopeasti, säilyy vanhempien ja työntekijöiden välinen keskusteluyhteys avoimena.

”Joka päivä keskustelu lapsen päivästä molemmin puolin avoimesti, rehellisesti ja kunnioittavasti.”

Muutaman vastaajan mielestä tiimin tuella rajojen asettamisen tärkeydestä keskusteleminen vanhempien kanssa helpottuu. Toimintamalleja rajojen asettamiseksi voisi tuoda esille ja käydä läpi päiväkodin sisäisissä palavereissa, jotta työntekijöillä on samanlaiset näkemykset rajoista. Muutama lomakkeeseen vastaajista koki myös koulutuksen madaltavan kynnystä keskustella rajojen asettamisesta. Jos aiheesta olisi saatavilla teoriaan pohjautuvaa tietoa, olisi rajojen merkitys helpompi perustella lasten vanhemmille.

Vastauksissa tuotiin myös esille toive päiväkodin johtajan roolista rajoista, kun vanhempien kanssa tuodaan esille rajojen asettamisen tärkeys. Päiväkodin johtajan olisi toivottavaa osallistua useammin keskusteluihin niiden vanhempien kanssa, joiden lapsilla on haasteita rajojen noudattamisessa. Johtaja voisi osallistua työntekijän parina esimerkiksi lapsen vanhempien kanssa käytäviin varhaiskasvatussuunnitelma- tai hyvekeskusteluihin. Vastauksissa ehdotettiin myös vaihtoehtoisesti mahdollisuutta saada toinen työntekijä tueksi, kun vanhempien kanssa käydään rakentavia keskusteluja lapsen rajojen asettamisesta.

Vastauksissa kerrottiin, että kynnystä aiheesta keskustelemiseen pienentäisi se, että rajojen asettaminen tuottaisi tulosta. Jos muutos ei ala näkyä, aiheen esille tuominen uudelleen on haastavaa. Kun lapsen käytöksessä alkaa rajojen noudattamisen seurauksena näkyä muutos, on rajojen asettamisen tärkeys helpompi näyttää myös vanhemmille. Kun vanhemmat ymmärtävät rajojen asettamisen merkityksen lapsen hyvinvoinnille, aiheesta pystytään paremmin keskustelemaan. Vastauksien mukaan työntekijät pystyvät helpommin ottamaan puheeksi rajojen asettamisen tärkeyden lasten vanhempien kanssa, kun kasvatusnäkemykset ovat samankaltaiset sekä kotona että päiväkodissa. Vaikka näkemykset hieman eroavaisivatkin, työntekijöitä helpottaa, jos heillä on etukäteen tieto mahdollisista näkemyseroista. Tuodessaan rajojen asettamisen esille vanhempien kanssa keskustellessa, näkemyseroja on pystynyt ennakoimaan.

Yksittäisissä vastauksissa ehdotettiin myös, että esimerkiksi päiväkodin vanhempainiltaan voisi tulla ulkopuolinen luennoitsija kertomaan rajattomuudesta. Vastauksissa nähtiin myös sosiaalisen median vaikutus aiheeseen liittyen. Jos vanhemmuudesta annettaisiin realistinen kuva julkisuudessa, olisi haastavia aiheita helpompi nostaa esille. Rajojen asettamisen tärkeydestä puhuminen vanhempien kanssa madaltuisi, jos media välittäisi oikeanlaista käsitystä vanhemmuudesta.

Kyselylomakkeen lopussa annoimme vastaajille mahdollisuuden kertoa näkemyksiä lasten rajattomuudesta, jotka eivät välttämättä tulleet aiemmissa vastauksissa esille. Monissa vastauksissa korostettiin, että lasten kasvatuksessa rajat ovat rakkautta ja rajoja on tarpeellista asettaa. Lapsuudessa koetut rajat vaikuttavat koko loppuelämään, jonka vuoksi käyttäytymissäännöt on opeteltava jo lapsuudessa. Vanhempien on uskallettava luottaa itseensä ja omaan osaamiseensa oman lapsensa kohdalla. Vastauksissa annettiin ymmärrystä sille, että vanhemmuudelle asetetaan kovia vaatimuksia ja toisinaan niitä on vaikea täyttää. Vaatimukset voivat olla joko vanhempien itsensä luomia tai elinympäristön asettamia.

9.4 Tulosten yhteenveto

Rajattomuus aiheena nostatti esille paljon hyviä mielipiteitä, sillä lastentarhanopettajat, lastenhoitajat ja avustajat pystyvät tuomaan vastauksissaan ilmi kokemuksen mukana tuomia huomioita ja oppeja. Vastauksia saatiin yhteensä 20 työntekijältä ja jokainen oli vastannut ainakin osaan avoimista kysymyksistä.

Suurin osa vastaajista koki lasten rajattomuuden johtuvan siitä, etteivät lasten vanhemmat uskalla tai halua asettaa lapsilleen rajoja. Lasten kanssa halutaan olla pikemminkin kavereita kuin että vanhemmat olisivat auktoriteetin asemassa. Jos rajat vaihtelevat paljon aikuisten

kesken, kokevat lapset tällaisen käytöksen ristiriitaiseksi. Vastaajat kokivat lasten rajattomuuden olevan seurausta vanhempien epä johdonmukaisesta kasvatuksesta, jonka vuoksi lapsi kokeilee rajoja toistuvasti. Rajattomuus saattaa ilmetä myös lasten levottomuutena. Rajaton lapsi ei tottele aikuista, vaan pyrkii saamaan aikuisen huomion vaikka negatiivisin keinoin. Rajaton lapsi kokeilee muita lapsia herkemmin rajoja, jotta hän näkee, missä vaiheessa aikuinen puuttuu lapsen toimintaan. Lasten turvattomuuden tunne on seurausta rajojen puutteesta. Varsinkin pettymysten aikana rajattomien lasten voi olla vaikea tuntee olonsa turvalliseksi.

Ongelmaksi koettiin myös se, että vanhemmat kysyvät lapsilta jopa liikaakin mielipiteitä. Vanhemmat suostuvat tekemään niitä asioita, joita lapsi haluaa, eivätkä kieltäydy lasten toiveista. Vanhemmat pelkäävät rajojen asettamisella tuottavansa pettymyksen lapselleen ja varovat lasten kiukuttelua. Vanhemmat eivät välttämättä näe rajojen asettamisen positiivisia seurauksia, sillä he eivät pysty käsittelemään lapsen väliaikaista pahaa mieltä, joka rajojen asettamisesta seuraa. Vastauksista ilmeni myös, että rajattomuus näkyy sosiaalisten taitojen puutteena. Rajattomat lapset voivat olla väkivaltaisia toisia lapsia kohtaan.

Suurin osa vastaajista koki lasten rajattomuuden lisääntyneen. Vanhempien kiireellisyys on yksi syy, sillä vanhemmat eivät väsyneenä välttämättä jaksa toteuttaa johdonmukaista kasvatusta. Työt saattavat verottaa aikaa laadukkaalta perhe-elämältä. Lapset kaipaavat vanhemmilta henkistä läsnäoloa. Rajattomuuden lisääntymiseen vaikuttavat myös eri kulttuurien erot kasvatuksessa. Myöskin nykyajan vanhemmille voi löytyä liikaa tietoa lasten kasvatuksesta, jolloin oleellisen poimiminen voi olla haastavaa.

Tärkeimmiksi keinoiksi puuttua lasten rajattomuuteen nousivat johdonmukaisen kasvatustyylin omaksuminen ja päiväkodissa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön toimiminen. Päiväkodissa ja lapsen kodissa tulisi olla samat säännöt ja rajat, jotta lapsen olisi helpompi noudattaa niitä. Työntekijöiden on noudatettava samoja toimintaperiaatteita eli heidän tulee sopia yhteisesti, mitä rajoja lapsilla on ja valvoa myös niiden noudattamista. Vastauksista nousi myös esille se, että lapset pitävät siitä, kun he pääsevät yhdessä aikuisten kanssa päättämään säännöistä. Sääntöjen ja rajojen tarkoituksesta on hyvä keskustella lasten kanssa, jolloin lapset noudattavat niitä helpommin. Lapsen negatiivista käytöstä ei saa jättää huomioimatta, vaan lapsen kanssa pitää aina keskustella ja ohjeistaa häntä toimimaan toisella tavalla. Aikuisten kannustusta ei sovi myöskään unohtaa, sillä rajattomat lapset saavat helposti paljon negatiivista palautetta. Lasten tulee saada paljon positiivisia kokemuksia ja aikuisten tulee motivoita lapsia hyvään käytökseen. Tärkeä muistisääntö on, että lapset tarvitsevat sopivissa määrin rajoja ja rakkautta.

Enemmistö vastaajista koki rajattomuuden tuovan haasteita kasvatuskumppanuuden toteutumiselle. Yli puolet näistä vastaajista näki yhtenäisten kasvatulinjojen puutteen hankaloittavan kasvatuskumppanuutta. Erilaiset kasvatustavat vaikeuttavat sekä työntekijöiden ja vanhempien välistä suhdetta että lasten kykyä hahmottaa rajat. Lapselle on haastavaa ymmärtää, mitä rajoja hänen tulisi noudattaa, kun ne vaihtelevat aikuisten kesken. Toisinaan vanhempien voi olla vaikea ottaa vastaan tietoa lasten rajojen tottelemattomuudesta päivähoitossa.

Kyselylomakkeen vastaajat kannustivat vanhempia johdonmukaiseen kasvatukseen, koska siten lapsi ymmärtää helpoiten hänelle asetetut rajat. Lapsen kasvatuksessa on jaksettava olla pitkäjänteinen ja uskottava siihen, että tulokset näkyvät ajan mittaan. Kun sekä päiväkodissa että kotona noudatetaan samoja linjoja rajoissa, lapsi oppii niitä toteuttamaan vielä nopeammin, jolloin kasvatustyö helpottuu. Jotta lapsi voisi kokea olonsa turvalliseksi, on aikuisen vastuulla rajojen asettaminen ja niiden noudattamisesta huolehtiminen.

Kolmasosa vastaajista toivoi saavansa organisaatiolta enemmän tukea rajojen asettamisessa. Tueksi ehdotettiin lapsille tarjottavia terapiapalveluja sekä resurssien kohdistamista päiväkotiryhmään, jossa on hyvin paljon rajoja haastava lapsi. Myös kasvatusyhteisön tukea ja koulutusta aiheeseen liittyen toivottiin lisättävän.

Tärkeimmäksi keinoksi, jolla saataisiin madallettua kynnystä puhua lasten vanhempien kanssa rajojen asettamisen tärkeydestä, nimettiin hyvä kasvatuskumppanuussuhde. Avoimen, luottamuksellisen ja aitoon välittämiseen perustuvan kasvatuskumppanuuden avulla pystytään tuomaan esille vaikeitakin asioita pelkäämättä vastapuolen reaktiota asiaan. Jos lapsen päivähoiton aikana ilmennyt käytös on ollut toistuvaa rajojen rikkomista, on asiasta pystyttävä keskustelemaan lapsen vanhempien kanssa rakentavasti. Kun käytöksestä kerrotaan ymmärtäväisesti ja avoimesti, säilyy työntekijöiden ja vanhempien välinen kasvatuskumppanuussuhde rehellisenä ja luotettavana.

Myös tiimin tai päiväkodin johtajan tuella pystytään helpommin tuomaan esille rajojen asettamisen tärkeys. Kun päiväkodin toimintamallit on yhteisesti sovittu, on niitä helpompi perustella vanhemmille. Vanhemmille on tärkeää ilmaista, mikä merkitys rajoilla on lapsen hyvinvoinnille niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

10 Reliabiliteetti ja validiteetti

Hyvä tieteellinen tutkimus vaatii, että sen toteutus ja tulosten käsittely noudattavat hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Tutkimuksen tulee olla luotettava, vakuuttava ja eettisesti hyväksyttävä. Tieteellisen tutkimuksen toteuttamisen ja raportoinnin on oltava tarkkaa

ja avointa sekä se tulee tallentaa asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen reliabiliteettia lisää perusteellinen selostus tutkimuksen toteuttamisesta (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Tutkimuksessa on tärkeää saada luotettavia vastauksia tutkimuskysymyksiin, jotta tutkimus on onnistunut. Opinnäytetyössä on käsitelty tutkimuksen luotettavuutta reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Reliabiliteetti viittaa tulosten tarkkuuteen, sillä tulosten sattumanvaraisuus ei ole hyväksyttävää luotettavan tutkimuksen kannalta. Tutkimuksen tekijän on oltava huolellinen tietoja kerättyä, käsiteltäessä ja tuloksia tulkittaessa, sillä virheitä voi sattua helposti. Oleellista on, että tutkimus voitaisiin toistaa samantyyppisin tuloksin. (Heikkilä 2014, 28.) Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin siten, että se olisi toistettavissa, mikäli se lähiaikoina tehtäisiin uudelleen. Muuttuvia tekijöitä voi olla sen verran paljon pidemmän ajan kuluttua, että vastaajien näkemykset rajattomuudesta eivät välttämättä vastaa tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia.

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä. On tärkeää, että tutkimus mittaa juuri sitä, mitä on tarkoituskin tarkastella. Tarkat tavoitteet auttavat varmentamaan sitä, ettei tutkimus mittaa vääriä asioita. Validiteetti on varmistettava tarkalla suunnittelulla, joka tarkoittaa sitä, että validiutta on vaikea havainnoida jälkikäteen. Kyselyn kysymysten tulee pitää sisällään koko tutkimusongelma. (Heikkilä 2014, 27.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tärkeimpiä asioita ovat paikkojen, henkilöiden ja tapahtumien kuvaukset. Validiteetilla viitataan kuvauksen ja siihen liittyvien tietojen ja tulkintojen yhteensopivuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.)

Kysely toteutettiin vuoden 2016 loka- marraskuun vaihteessa kahden Espoon kaupungin päiväkodin lastentarhanopettajille, lastenhoitajille ja avustajille. Ennen kyselylomakkeiden antamista päiväkodeille, teimme opinnäytetyösopimuksen ja hankimme tutkimusluvan Espoon kaupungilta. Saimme yhteistyöpäiväkodeilta luvat käyttää päiväkotien nimiä opinnäytetyössä. Kyselyllä oli vastausaikaa kaksi viikkoa, jolloin työntekijät saivat vastata kyselyyn rauhassa ja pystyivät täydentämään lomaketta myöhemmin niin halutessaan. Tutkimuksessa tutkittiin koko perusjoukkoa. Kahdessa päiväkodissa lastentarhanopettajia, lastenhoitajia ja avustajia oli yhteensä 36 henkeä ja kysely annettiin kaikille varhaiskasvatuksen ammattilaisille, jotta tutkimuksen otanta olisi riittävän suuri ja tutkimuksen luotettavuus säilyisi. Kyselytutkimuksessa ei kysytty sellaisia tietoja, joista olisi voinut tunnistaa tietyn vastaajan. Kyselytutkimukseen vastasi 20 henkilöä. Kyselyn vastausprosentti oli 55,6.

Päiväkodin työntekijät valikoituivat tutkimukseen mukaan, sillä he ovat päivittäin lasten rajattomuuden kanssa tekemisissä ja heiltä saatava tieto on ammattitaitoista ja pätevää. Validiteettiä

simme kyselylomakkeen, sillä kyselyn avulla saadaan useamman työntekijän mielipide selville. Testasimme kyselylomakkeen muutamilla ystävillä ja pyysimme opettajilta sekä työelämän edustajilta palautetta kyselystä, jotta epäselviin seikkoihin voitiin puuttua ennen kyselyiden toimittamista päiväkodeille. Kyselylomakkeen alussa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, jotta vastaajat tietävät mihin tarkoitukseen kyselyt ovat. Kyselylomakkeen alussa oli myös määritelty lasten rajattomuuden käsite, jotta kaikilla vastaajilla on sama käsitys aiheesta. Käsitteen määrittely on tärkeää, sillä työntekijät voivat muutoin käsittää rajattomuuden määritelmän eri tavoin. Uskomme myös, että anonymina tehtävän kyselylomakkeen avulla työntekijät uskalsivat kertoa rehellisen mielipiteensä ja anonymisyys lisäsi tutkimuksen luotettavuutta.

Osa kyselytutkimuksen vastaajista oli työskennellyt jo pitkään varhaiskasvatuksen parissa ja osalla vastaajista oli muutaman vuoden työkokemus alalla työskentelemisestä. Saimme tutkimukseen vastauksia työntekijöiltä, jotka olivat olleet jo yli 20 vuotta alalla sekä työntekijöiltä, jotka olivat olleet alalla alle viisi vuotta. Kaikkien vastaajien työkokemukset alalta sijoittuivat alle viiden vuoden ja yli 20 vuoden välimaastoon. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta, sillä eripituisen työkokemuksen omaavat työntekijät saattavat kokea tutkimuksen aiheen eri tavoin. On erittäin hyvä, että saimme vastauksia sekä pitkään alalla olleilta että muutaman vuoden alalla olleilta työntekijöiltä.

Opinnäytetyöprosessissa noudatettiin ”Hyvän tieteellisen käytännön ohjeita”. Huomioimme ”Hyvän tieteellisen käytännön” mukaiset loukkaukset, joiden mukaan vilppi ja piittaamattomuus eivät kuulu hyvään tieteelliseen ja eettiseen tutkimukseen. Vilppi on jaettu neljään eri osa-alueeseen, joita ovat sepittäminen, havaintojen vääristely, plagiointi ja anastaminen. Jos tutkimustuloksia vääristellään tai ne tekaistaan, on kyse sepittämisestä ja havaintojen vääristelystä. Plagiointi viittaa toisen tekijän tutkimustulosten kopioimiseen. Anastamisessa käytetään toisen tekijän tutkimusaineistoa omista nimissä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Koko opinnäytetyöprosessin ajan varmistimme, että ”Hyvän tieteellisen käytännön ohjeissa” ilmeneviä loukkauksia ei ole käytetty opinnäytetyössämme.

”Hyvän tieteellisen käytännön ohjeissa” todetaan, että raportoidessa tutkimustuloksia niitä ei saa esittää harhaanjohtavasti eikä tulosten analysointi saa olla huolimaton (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Vastauksia analysoidessa kirjasimme vastaukset sellaisinaan, sillä vastausten liiallinen tulkitseminen saattaa vääristää vastauksia ja näin ollen tutkimuksen tuloksia. Jotkin vastaukset saattoivat liittyä hyvin laajoihin aihepiireihin, emmekä kyenneet varmasti tulkitsemaan, mihin vastaaja viittaa vastauksellaan. Koimme perehdyttyämme ”Hyvän tieteellisen käytännön ohjeisiin”, että on parempi, ettemme lähde liikaa päättelemään, mitä vastaaja on mahdollisesti tarkoittanut vastauksellaan, vaan kirjaamme vastaukset sellaisinaan. Näin tutkimuksen luotettavuus säilyy.

11 Pohdinta

Opinnäytetyö opetti meille paljon ja työtä oli mielenkiintoista toteuttaa. Itsellämme oli jo ennen opinnäytetyön aloittamista käsitys lasten rajattomuudesta, mutta työn edetessä rajattomuuden käsite tarkentui ja muokkaantui. Opinnäytetyön kokonaisuus muodostui tarkemmin tietoperustaan tutustuessa. Huomasimme, että rajattomuuden ehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa on tärkeää varhaiskasvattajien ja huoltajien välinen yhteistyö. Tutkimuskysymyksiä tehtäessä päätimme rajata kyselylomakkeen kahteen isompaan kokonaisuuteen, lasten rajattomuuteen ja kasvatuskumppanuuteen rajattomuuden näkökulmasta. Halusimme selvittää, millä tavoin rajattoman lapsen kanssa voidaan työskennellä ja kuinka rajattomuutta voitaisiin vähentää. Koimme tärkeäksi saada selville, onko varhaiskasvattajien mielestä huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä merkitystä rajattomuuden kannalta.

Tarkoituksenamme oli tehdä kyselylomakkeiden vastauksille sisällönanalyysi, mutta pienen otoksen vuoksi haasteena oli noudattaa sisällönanalyysin periaatetta, minkä vuoksi päädyimme toteuttamaan sisällönanalyysia vain osittain. Vastauksia käsitellessä huomasimme niiden linkittyvän toisiinsa ja niiden ollessa kovin samankaltaisia emme kokeneet jokaisen kysymyksen tulosten luokittelun tuovan lisäarvoa tutkimuksellemme. Laadimme kuitenkin jokaisesta vastauksesta pelkistetyn muodon, jotta tulokset olisivat selkeämpiä ja helpommin luettavissa. Monien vastausten perusteella tuloksista ilmeni kaksi dominoivaa kokonaisuutta, jotka olivat johdonmukaisuus ja kasvatuskumppanuus.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa vastausten laadulla on suurempi merkitys kuin vastausten määrällä. Kyselyn vastaukset olivat samankaltaisia riippumatta vastaajien työkokemusvuosista ja vastaukset tukivat hyvin toisiaan. Olimme aluksi ajatelleet vertailla, onko pitkään alalla olleiden ja lyhyemmän työkokemuksen omaavien työntekijöiden vastauksissa eroavaisuuksia rajattomuuden näkökulmasta. Näkemykset olivat hyvin yhteneväisiä työkokemuksesta riippumatta ja tämän vuoksi jätimme vertailun vastausten analysoinnista pois. Vastajaat kertoivat monipuolisesti esimerkkejä huomaamistaan asioista ja oli mielenkiintoista nähdä, kuinka varhaiskasvattajat näkevät lasten rajattomuuden. Vastaukset tukivat opinnäytetyön tietoperustaa. Työntekijät kertoivat hyväksi kokemiaan keinoja rajattomuuteen puuttumiseen, joita pystymme hyödyntämään työelämässä. Saatuja tutkimustuloksia pystyvät hyödyntämään myös muut henkilöt ja päiväkodit, jotka ovat rajattomien lasten kanssa tekemisissä.

Tuloksista ilmeni, että lasten rajattomuus johtuu usein vanhempien haluttomuudesta asettaa lapsille rajoja. Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat, että lasten rajattomuus on lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana. Rajat saattavat vaihdella paljon aikuisten kesken, jolloin lapsi hämmentyy eikä tiedä mitä niistä tulisi noudattaa. Yhtenäisiä kasvatulinjoja ja avointa keskustelua huoltajien ja työntekijöiden kesken pidettiin oleellisina rajojen asettamisessa.

Vanhempia kannustetaan johdonmukaiseen kasvatukseen, jotta lapset ymmärtävät heille asetetut rajat.

Yhteistyö päiväkotien kanssa sujui kokonaisuudessaan hyvin. Pääsimme heti yhteistyön alkuvaiheessa keskustelemaan johtajien kanssa aihevalinnasta ja sovimme tarkemmin yhdessä, mihin asioihin kyselylomakkeessa keskitytään. Yhteistyöpäiväkotien johtajat saivat antaa omat ehdotuksensa lomakkeen kysymyksiä koskien, jotta ne olivat mahdollisimman ymmärrettäviä ja tarjoaisivat uutta tietoa. Pidimme päiväkotien johtajat ajan tasalla opinnäytetyömme etenemisestä ja he vastasivat työntekijöiden motivoimisesta kyselylomakkeisiin vastaamiseen vastausten keruuajana.

Ennen vastausajan alkua kävimme molemmissa päiväkodeissa alustamassa kyselylomakkeen tarkoitusta. Uskomme, että kyselyiden alustaminen päiväkotien työntekijöille edesauttoi lomakkeisiin vastaamista ja lisäsi vastaajien määrää. Kävimme kertomassa milloin ja miksi kysely toteutetaan sekä mikä merkitys työntekijöiden näkemyksillä on tutkimuksen kannalta. Samalla selvitimme työntekijöille, että he hyötyvät itsekkin, kun saavat tuoda julki omia näkemyksiään ja saavat tietoa, kuinka muut kasvattajat näkevät rajattomuuden.

Tehdessämme kyselylomakkeille osittaista sisällönanalyysia huomasimme kasvatuskumppanuuden osiossa, että kysymykseen ”toivoisitko enemmän organisaation tukea rajojen asettamiselle” vastattiin usein ”en osaa sanoa”. Pohdimme, oliko kysymys kuitenkin tarpeeksi selkeä tai tuottiko kysymys vaikeuksia keksiä kaivattua tukimuotoa. Päätimme kuitenkin kyselylomaketta tehtäessä jättää tästä kysymyksestä vastausvaihtoehdot pois, sillä emme halunneet rajata niitä. Jäimme pohtimaan, olisiko kysymys pitänyt muotoilla eri tavalla, jotta sanallisia vastauksia olisi tullut enemmän ja vastaajat olisivat osanneet määritellä tarkemmin, tarvitsevatko he tukea työssään.

Päätimme, ettemme käytä opinnäytetyön tietoperustassa juurikaan ulkomaalaisia lähteitä, sillä kasvatustyyeillä voi olla suuriakin eroavaisuuksia eri kulttuurien välillä. Lasten rajattomuus voidaan kokea eri maissa eri tavoin. Emme kokeneet eri kulttuurien kasvatustyylien vertailua olennaisena opinnäytetyömme kannalta. Kuitenkin ottaen huomioon lasten kulttuuriset taustat, mielestämme kulttuurisesti moninaiset lapset voivat myös oireilla rajattomuuteen tyypillisillä tavoilla turhautumisen vuoksi. Kun lapset eivät ymmärrä kieltä, he voivat helposti turhautua, joka ilmenee muun muassa lapsen levottomuutena.

Tarkoituksenamme oli hyödyntää tietoperustassa tuoreita tieteellisiä tutkimuksia tai artikkeleita koskien lasten rajattomuutta. Emme kuitenkaan löytäneet tällaisia ajankohtaisia tuotoksia, jonka vuoksi opinnäytetyössämme on viitattu ainoastaan aiemmin toteutettuihin opinnäytetöihin ja pro gradu -tutkielmiin.

Opinnäytetyön tutkimusosuuden olisi voinut toteuttaa myös teemahaastatteluna, jotta vastaukset olisivat olleet vielä syvällisempiä. Teemahaastattelun positiivisena puolena on myös se, että vastaaja voi tarkentaa vastaustaan. Aihe oli kuitenkin arka ja herätti paljon mielipiteitä vastaajissa, jonka vuoksi koimme, että anonyyminä vastaaminen oli kyselytutkimuksen luotettavuuden kannalta parempi vaihtoehto.

Jatkotutkimuksena voisi selvittää, onko tutkimustuloksista saatuja keinoja hyödynnetty eri varhaiskasvatuksen ympäristöissä ja kokevatko työntekijät, että näistä keinoista on ollut hyötyä rajattomien lasten kanssa toimimisessa. Voisi myös tutkia, onko tutkimuksesta ilmenneitä tukitarpeita huomioitu organisaatioissa ja ovatko työntekijät tyytyväisiä saamaansa tukeen.

11.1 Keinoja lasten rajattomuuteen puuttumiseen

Yhtenä tavoitteenamme oli saada kyselyn vastauksista selville keinoja, joita päiväkodin työntekijät ovat käyttäneet asettaessaan rajoja lapsille. Tarkoituksena on, että opinnäytetyömme lukijat, kuten varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja lasten huoltajat, voisivat hyödyntää kyselyssä esille tulleita toimivia keinoja. Vastauksista nousi esille useita erilaisia hyviksi todettuja keinoja sekä myös ajatuksia siitä, mitkä keinot eivät toimi rajoja asettaessa. Kyselystä ilmi tulleiden keinojen lisäksi olemme koonneet omia ajatuksiamme aiheeseen perehtymisen pohjalta siitä, minkälaisista keinoista voisi olla apua rajojen asettamiseksi.

Johdonmukainen kasvatustyyli nousi yhdeksi tärkeimmäksi todetuksi ominaisuudeksi rajojen asettamiseksi. Aikuisen tulee asettaa selkeät säännöt, joita sekä lasten että aikuisten tulee noudattaa. Näin lapsi pystyy ymmärtämään, minkälaiset rajat hänelle on asetettu. Aikuisen toimii lapselle esimerkkinä. Työntekijöiden on noudatettava samoja toimintaperiaatteita eli heidän tulee sopia yhteisesti, mitä rajoja lapsilla on ja valvoa myös niiden noudattamista.

Toimiva yhteistyö huoltajien kanssa helpottaa huomattavasti rajattomien lasten kanssa toimimista. Päiväkodissa ja lapsen kodissa tulisi olla samat säännöt ja rajat, jotta lapsi kykenee niitä noudattamaan. Rajojen asettamisesta voidaan keskustella esimerkiksi varhaiskasvatuskeskusteluissa tai vanhempainilloissa. Vanhempainilloissa voidaan pohtia yhteisesti, millaisia rajoja vanhemmat toivoisivat lapsellaan tai koko ryhmällä olevan. Keskusteluissa voidaan myös sopia, mitä asioita harjoitellaan kotona ja mitä päiväkodissa.

Lasten kanssa voidaan muodostaa yhdessä pelisäännöt, sillä lapset noudattavat helpommin sellaisia rajoja, joiden päättämisessä he ovat itse saaneet olla mukana. Sääntöjä ei kuitenkaan saisi olla liian monia. Sääntöjä tehtäessä lasten kanssa tulee keskustella siitä, miksi sääntöjä on ja lapsille on hyvä perustella, mikä merkitys rajoilla on. Sääntöjä ja rajoja on tarvittaessa myös kerrattava.

Aikuisen toimesta lapsen kannustusta ja kehumista ei voida vähätellä. Lapsia usein kielletään, mutta on hyvä pitää mielessä, että erityisesti rajattomat lapset kaipaavat myös kehuja onnistumisistaan. Aikuisen tulee kärsivällisesti pyrkiä motivoimaan lasta hyvään käytökseen ja iloiseen tekemiseen. Aikuisen tulee pitää sanansa, koska silloin hän kehittää lapsen luottamusta itseään kohtaan. Aikuinen ei saa turhaan uhkailla lasta siitä, mitä tapahtuu, jos lapsi ei noudata rajoja. Lapsen on helpompi ymmärtää ohjeistuksia kuin käskyjä.

Lapsen negatiivista käytöstä ei saa jättää huomioimatta, vaan lapsen kanssa pitää aina keskustella ja ohjeistaa häntä toimimaan toisella tavalla. Aikuisen tulee muuttaa lapsen toimintaa, mikäli lapsi yrittää rikkoa sovittuja sääntöjä. Lasta tulee katsoa silmiin ja laskeutua fyysisesti hänen tasolleen, esimerkiksi polvilleen. Lapsi voi tarvita sylissä rauhoittumista testatessaan rajoja. Lapselle pitää kuitenkin aina tarjota hellyyttä, jos hän sitä haluaa. Lapsen tulee suhtautua lämpimästi, mutta aikuisen täytyy muistaa silti pitää kiinni auktoriteetista. Lapsille on sopivassa suhteessa annettava siis sekä rajoja että rakkautta. Sillä tavoin saavutetaan lopputuloksena lapsi, joka noudattaa asetettuja rajoja. Kun lapsi on rauhoittunut, lapsen tunteita on hyvä käsitellä yhdessä aikuisen kanssa ja selittää lapselle, miksi jollakin tavoin ei voi toimia.

Huutamisella ei todettu olevan myönteisiä vaikutuksia rajojen noudattamiseen. Sen sijaan aikuinen voi korottaa ääntänsä, mikäli lapsi ei kuuntele, mutta senkin pitää olla vain tilapäistä, koska muuten se ei enää tehoa. Ei-sanon liiallisista käyttöä tulisi välttää, sillä sen teho heikkenee, mitä enemmän lapsia kieltää. Lapset eivät usko rajoja, jos heitä uhkailee tai käskytetään. Aikuinen ei saa hermostuksissaan laskeutua henkisesti lapsen tasolle. Aikuinen ei myöskään saisi menettää hermojaan, vaikka se voi toisinaan olla vaikeaa.

Perehtyessämme lasten rajattomuutta käsittelevään tietoperustaan, päätimme seuraavaksi koota vielä lisäksi omia ajatuksiamme ja ehdotuksiamme, kuinka lasten rajattomuuteen voisi puuttua. Ensiksi on tärkeää muistaa, että lasten kanssa mikään muutos ei tapahdu yhdessä yössä. Rajattomuuden hälveneminen vaatii määrätietoista ja pitkäjänteistä työtä. Aikuisen on hyvä tiedostaa, että takapakin tuleminen kuuluu asiaan. On tärkeää, ettei aikuinen missään vaiheessa menetä uskoaan itseensä.

Rajattomien lasten itsetuntoa tulisi kasvattaa, samoin kuin lasten tunnetta siitä, että he kuuluvat joukkoon ja ovat haluttuja ryhmään. Tunteiden säätely kehittyy jokaisella lapsella yksilölliseen tahtiin ja taidon harjoitteluun lapsi tarvitsee aikuisen tukea. Erilaiset tunnetaitomateriaalit toimivat oivana apuvälineenä tunteiden säätelyn harjoittamiseen. Myös draamaesitykset ongelmatilanteista esimerkiksi pehmolelun avulla opettavat lapsille ongelmanratkaisukykyä ja sosiaalisia taitoja, kun lapset itse saavat pohtia ratkaisuvaihtoehtoja tilanteisiin.

Lapsi ei saa pelätä sanktiota, vaan aikuisen tulisi pyrkiä siihen, että lapsi uskaltaa myöntää tehneensä väärin. On tärkeää, että hankalasta tilanteesta keskustellaan yhdessä ja pohditaan, kuinka olisi voitu toimia toisin. Joitakin lapsia saattaa auttaa, kun tapahtunut tilanne kuvitetaan lapselle paperille. Näin lapsi pystyy käsittelemään tilannetta konkreettisemmin. Lapsen ikätaso huomioiden voidaan pohtia, minkälaiseen itsereflektointiin ja tunteiden säätelyyn lapsi kykenee.

Joitakin lapsia aikuisen kaulasta roikkuvat liikennevalot saattavat auttaa rauhoittumaan. Liikennevaloja näytetään lapselle tilanteen vaatimalla tavalla. Lapselle näytetään vihreää aina hyvin toimituissa tilanteissa, esimerkiksi kun leikit sujuvat. Keltaista merkkiä näytetään, kun lapselle annetaan varoitus. Mikäli varoituksesta huolimatta leikit eivät suju, niin lapsi saa punaisen liikennevalon. Tällöin lapsi joutuu leikistä pois. Tällaisessa tilanteessa on erittäin tärkeää, että lapselle kerrotaan, miksi näin kävi. Joidenkin lasten kanssa voidaan sopia jokin salainen merkki, esimerkiksi käsimerkki, jolla aikuinen kertoo lapselle, että nyt lapsen tulee hieman rauhoittua. Näin lapsi kykenee itse ennakoimaan omaa käytöstään ennen tilanteiden räjähtämistä käsiin. Käsimerkki on vain aikuisen ja lapsen välinen juttu, jota ei kerrota muille.

Toistuvat rutiinit auttavat rajatonta lasta ymmärtämään päivän kulkua. Lasten kanssa voidaan käyttää kuvia ja leikkitaulua, jotka tuovat rajat päivään. Pienryhmätoiminta mahdollistaa pienen ryhmän ja rauhallisen ympäristön, jossa rajattoman lapsen on helpompi toimia. Lapsille liikkuminen on ikään kuin sisäänrakennettu ominaisuus, joten turha odottaminen ja istuttaminen kannattaa jättää pois, mikäli tilanne sallii jonkin asteisen liikkumisen. Jos lapsi häiritsee pienryhmätuokioissa, lapsen kanssa voi käydä tuokioiden kulun etukäteen läpi, mikä edesauttaa lapsen sitoutumista pienryhmän toimintaan. Pienryhmässä tilanteen eskaloituessa aikuisen tulisi kehua nimeltä kaikkia niitä lapsia, jotka eivät ole pelleilleet ja jättää mainitsematta niiden lasten nimet, jotka pelleilivät. Aikuisen tulee olla tarkkana, että hän huomaa mainita sen lapsen nimeltä heti, joka lopettaa pelleilyn. Yksi pelleilemättä olleista lapsista voisi päästä ohjaamaan esimerkiksi aamu- tai päiväpiiriin.

Joskus myös kielletystä voidaan tehdä sallittua. Lapset mielellään juoksentelevat tai leikkivät esimerkiksi pallojen kanssa. Vaikka käytävillä ei saisikaan juosta tai heitellä palloja, voisi lapsille tehdä esimerkiksi pallonheittoalueen. Pallonheittoalueella lapset saavat luvan kanssa heitellä pehmeitä palloja esimerkiksi maaliin, jolloin lapsi saa samalla aikuiselta positiivista huomiota ja kannustusta. Lapsen ei tällöin tarvitse hakea aikuisen huomiota negatiivisin keinoin.

11.2 Tavoitteiden toteutuminen

Yhtenä päätavoitteena oli selvittää lastentarhanopettajien, lastenhoitajien ja avustajien ajatuksia siitä, millä tavoin lasten vanhempien kanssa olisi helpompi keskustella rajattomuudesta. Saimme selville, että työntekijät kaipaavat tukea lasten rajattomuuden esille ottamiseen vanhempien kanssa. Työntekijöillä oli paljon ajatuksia siitä, mikä voisi helpottaa yhteistyötä vanhempien kanssa. Kuitenkin keinot, joilla avoin ja luottamuksellinen suhde saadaan luotua, jäivät puutteellisiksi. Jäimme pohtimaan, olisiko kasvatuskumppanuuden osiossa ollut hyvä olla vielä tarkentava kysymys, jotta olisimme saaneet selville konkreettisia keinoja, joilla saavutetaan hyvä keskusteluyhteys vanhempien kanssa.

Toisena päätavoitteenamme oli saada selville keinoja, joiden avulla voitaisiin puuttua lasten rajattomuuteen. Tutkimuksen vastauksista saatiin selville useampia erilaisia menetelmiä, jotka on todettu toimiviksi rajattomien lasten kanssa. Tietoperustaan pohjautuen löysimme myös muita tapoja, joilla lasten rajattomuuteen voidaan puuttua. Toivomme, että näistä keinoista olisi hyötyä kaikille, jotka etsivät tietoa lasten rajattomuudesta. Saimme hyvin tietoa keinoista, jotka ovat kasvattajien mielestä toimivia sekä niistä keinoista, joita ei ole todettu toimiviksi. Monet huonoiksi todetuista keinoista ovat vastakohtia hyviksi havaituille keinoille.

Halusimme selvittää, minkälaista tukea kasvattajat tarvitsevat työssään ja rajojen asettamisessa. Tuloksista ilmeni, että monet toivoisivat organisaation tukea rajojen asettamisessa, mutta vastaajien tuntui olevan vaikea nimetä varsinaisia tukimuotoja. Osa vastaajista ei osannut sanoa, tarvitseeko organisaation tukea, joten näiden vastaajien mahdolliset toiveet tukimuodoista jäivät uupumaan. Kuitenkin osa vastaajista nimesi toivotuiksi tukimuodoiksi esimerkiksi koulutuksen lisäämisen ja kasvatusyhteisön tuen.

Omaa ammatillista kehittymistä koskeva pääasiallinen tavoitteemme oli ymmärtää rajojen asettamisen merkitys lapsen kehityksen ja tulevaisuuden kannalta. Saimme selville, mitä seuraamuksia lasten rajattomuudesta on lasten kehitykselle. Ymmärsimme myös, kuinka tärkeää rajojen asettaminen on ja pystymme perustelemaan tulevana lastentarhanopettajina vanhemmille rajojen merkityksen.

Lähteet

Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. 2. painos. Helsinki: Nemo.

Arajärvi, T. 1990. Tasapainoinen lapsuus. 3. täydennetty painos. Porvoo: WSOY.

Bruce, T. 2011. Early childhood education. 4.painos. Abingdon: Hodder Education.

Cacciatore, R. 2007. Aggression portaat. Opetusmateriaali kouluille. Helsinki: Opetushallitus.

Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) Oppaita 60. Saarijärvi: Gummerus.

Espoon kaupunki. 2016a. Kartanonpuiston päiväkoti. Viitattu 27.10.2016.
http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ ja_koulutus/Varhaiskasvatus/Varhaiskasvatuksen_toimipaikat/Kunnalliset_paivakodit/Leppavaara/Kartanonpuiston_paivakoti

Espoon kaupunki. 2016b. Kepelin päiväkoti. Viitattu 27.10.2016.
http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ ja_koulutus/Varhaiskasvatus/Varhaiskasvatuksen_toimipaikat/Kunnalliset_paivakodit/Leppavaara/Kepelin_paivakoti

Espoon kaupunki. 2016c. Vuorohoito. Viitattu 27.10.2016.
http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ ja_koulutus/Varhaiskasvatus/Varhaiskasvatuksen_toimipaikat/Vuorohoito

Euroopan parlamentti. 2013. Laadukas varhaiskasvatus. Tutkimus. Viitattu 4.10.2016.
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495867/IPOL-CULT_ET\(2013\)495867\(SUM01\)_FI.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495867/IPOL-CULT_ET(2013)495867(SUM01)_FI.pdf)

Flinkman, H. 2004. Lapsi ja rajat - lapsen näkökulma hänen elämänsä kotona sääteleviin rajoihin ja sääntöihin. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9.painos. Helsinki: Edita.

Heinämäki, L. 2000. Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.painos. Helsinki: Tammi.

Hougaard, B. 2005. Curling-vanhemmat ja lapsityrannit. Järkevän kasvattajan käsikirja. Helsinki: WSOY.

Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P., Ojala, R. & Ruoppila, I. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Huovinen, S. 2014. Kasvatuskumppanuuden toteutuminen rajattomien lasten vanhempien kanssa. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.

Hämeenlinnan kaupunki. 2014. Lapsen levottomuus. Viitattu 30.10.2016
<http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Perheiden-palvelut/Tukipalveluja-perheille/Usein-kyttya/Lapsen-levottomuus/>

Iso-Kuusela, M. 2008. Vanhempien ja päiväkodin ammattilaisten välinen yhteistyö - Yhteen hiileen puhaltamista vai vain kaunis ajatus? Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3.painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Karttunen, S. 2015. Perheen ongelmiin puuttumisen mahdollisuudet ja rajat päiväkodin työntekijöiden kertomana. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus.
- Kaskela, M. & Kronqvist, E-L. 2007. Niin ainutlaatuinen - Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Helsinki: Stakes
- Kauranen, T., Koskensalmi, S., Multanen, L. & Vanhala, A. 2011. Ilmapiirikysely - tuloksista kehittämiseen. Tampere: Tammerprint.
- Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WS Bookwell.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Kernan, M. & Singer, E. 2011. Peer relationships in early childhood education and care. Abingdon: Routledge.
- Kontu, E. & Suhonen, E. 2005. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.
- Lee, N. & Lee, S. 2011. Isän ja äidin käsikirja. Porvoo: Bookwell.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2014. Varhaiskasvatus on lapsen oikeus - MLL:n lausunto varhaiskasvatuslaista. Viitattu 4.10.2016.
http://www.mll.fi/medialle/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=20885368
- May, P. 2011. Child development in practise. Responsive teaching and learning from birth to five. Abingdon: Routledge.
- Opetushallitus. 2016a. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Viitattu 16.10.2016.
http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf
- Opetushallitus. 2016b. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 24.10.2016.
http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Pajuriutta, S. 2013. Lasten iltahoidon tarve kasvaa. Viitattu 27.10.2016.
<http://www.hs.fi/kaupunki/a1366431322683>
- Penn, H. 2008. Understanding early childhood issues and controversies. 2.painos. Berkshire: Open University Press.
- Salmenkangas, H. & Vasalampi, R. 2007. Vanhemmuustyylien yhteys esiopetusikäisten lasten ongelmakäyttäytymiseen. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. 2. painos. Juva: WS Bookwell.

Sinkkonen, J. & Korhonen, L. 2015. Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Duodecim.

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino.

Tahkokallio, K. 2001. Kotipesän lämpöä etsimässä. Kirja vanhemmuudesta, rakkaudesta ja rajoista. Juva: WS Bookwell.

Tahkokallio, K. 2003. Mitä tehdä levottomille lapsille. Juva: WS Bookwell.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WSOY.

THL. 2014. Huolen puheeksi ottaminen. Viitattu 10.9.2016.

https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistointi/huolen-puheeksi-ottaminen

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5.painos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 28.12.2016.

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatuslaki 1973/36. Viitattu 1.10.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Kuviot

Kuvio 1: Opinnäytetyön tavoitteet.....	8
Kuvio 2: Kasvatuksen tyylisuunnat	19

Taulukot

Taulukko 1: Vastaajien työssäolovuodet varhaiskasvatuksen parissa	33
Taulukko 2: Vastaajien näkemys lasten rajattomuuden lisääntymisestä viiden vuoden aikana	36
Taulukko 3: Vastaajien näkemys lasten rajattomuuden tuomista haasteista kasvatuskumppanuudelle	39
Taulukko 4: Vastaajien näkemys rajoista puhumisen haasteellisuudesta vanhempien kanssa	41
Taulukko 5: Vastaajien näkemys tuen saamisen tarpeesta organisaatiolta	43

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake	62
-----------------------------	----

Liite 1: Kyselylomake

Kysely päiväkodeille lasten rajattomuudesta

Arvoisa vastaaja,

Tämä lasten rajattomuuteen liittyvä kysely on osa Laurea-ammattikorkeakoulussa teemmämme opinnäytetyötä. Opinnäytetyön aiheenamme on ”Varhaiskasvatuksen haasteena rajattomat lapset”. Antamasi tiedot ovat luottamuksellisia ja tutkimukseen vastataan anonyymisti. Tietoja käytetään vain tähän tutkimukseen. Tutkimustulokset esitetään alkuvuodesta 2017.

Pyydämme vastauksia 3.11.2016 mennessä.

Mahdolliset tutkimukseen liittyvät kysymykset voi lähettää osoitteeseen

suvi.sjogren@student.laurea.fi tai anni.s.westerberg@student.laurea.fi

Suvi Sjögren

Anni Westerberg

Kiitämme vastauksista ja osallisuudestasi tutkimukseemme!

Rajojen asettamisen merkitys lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on ollut pinnalla yhä enemmän varhaiskasvatuksen parissa. Tässä tutkimuksessa lasten rajattomuudella tarkoitetaan rajoitusten ja sääntöjen noudattamisen vaikeutta lapsen jokapäiväisessä toiminnassa sekä rajojen asettamisen vaikeutta aikuisen toimesta.

1. TAUSTA

Ympyröi sopiva vaihtoehto.

A) Kuinka kauan olet kokonaisuudessaan työskennellyt päiväkodeissa?

Alle vuoden   1-5 vuotta   6-10 vuotta   11-19 vuotta   Yli 20 vuotta

2. LAPSEN RAJATTOMUUS

Vastauksia voi tarvittaessa jatkaa kyselylomakkeen viimeiselle sivulle.

A) Mistä huomaat, että lapsi tarvitsee rajoja?

B) Mistä lapsen rajattomuus mielestäsi johtuu?

C) Onko lasten rajattomuus mielestäsi lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana?

Ympyröi sopiva vaihtoehto.

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Jos vastasit kyllä, mikä voisi olla lisääntymisen syyinä?

D) Minkälaisia keinoja olet todennut toimiviksi lasten rajojen asettamiseksi?

E) Entä mitkä keinot eivät tuota haluttua tulosta?

---

3. KASVATUSKUMPPANUUS RAJATTOMUUDEN NÄKÖKULMASTA

Ympyröi sopiva vaihtoehto.

A) Asettaako lapsen rajattomuus mielestäsi erityisiä haasteita kasvatuskumppanuuden toteutumiselle?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Jos vastasit kyllä, minkälaisia haasteita?

B) Koetko rajojen asettamisen merkityksestä puhumisen haastavaksi vanhempien kanssa?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

C) Minkälaisia neuvoja vanhemmille voisi antaa rajojen asettamiseksi?

D) Toivoisitko enemmän organisaation tukea rajojen asettamiselle?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Jos vastasit kyllä, minkälaista tukea?
